

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
visokošolskega programa

VOLITVE V DRŽAVNI ZBOR V LETU 2008

Kandidatka: Maruša Beguš
Št. indeksa: 04032680

Mentor: izr. prof. dr. Rudi Kocjančič

Ljubljana, september 2009

POVZETEK

Volitve so v sodobnem pojmovanju demokracije eden najpomembnejših izrazov ljudske suverenosti in osnovni pogoj za demokratično oblikovanje najpomembnejših organov, zlasti predstavnškega telesa, kot tudi nujni pogoj za vzpostavitev in ohranitev sodobne pravne države. Z volitvami volivci podelijo članom parlamenta mandat, da odločajo v njihovem imenu o najpomembnejših družbenih vprašanjih.

Običajno je najbolj izdelan volilni sistem pri volitvah parlamenta, vendar pa temeljna načela, ki so se razvila pri teh volitvah, veljajo tudi glede drugih volitev v državi. Tako je tudi v naši ureditvi. Najbolj podrobno so urejene volitve v Državni zbor, zakonska ureditev drugih volitev (volitev članov Državnega sveta, predsednika republike in lokalnih volitev) pa se zgleduje in naslanja na zakonsko ureditev volitev v Državni zbor.

Z Zakonom o volitvah v Državni zbor je pri nas uveljavljen proporcionalni volilni sistem z nekaterimi korekcijami večinskega sistema. Poslanci se volijo po volilnih enotah po načelu, da se en poslanec voli na približno enako število prebivalcev, in po načelu, da so v državnem zboru sorazmerno zastopani politični interesi.

Zadnje volitve devetdesetih članov državnega zbora so potekale 21. septembra 2008. To so bile pete parlamentarne volitve v samostojni Sloveniji.

Ključne besede: volitve, volilni sistem, Državni zbor.

SUMMARY

The elections are in the modern conception of democracy one of the most significant expressions of sovereignty and the basic condition for the democratic development of the most important organs, especially the representative body, as well as a necessary condition for the establishment and maintenance of modern legal country. With the elections voters give members of the parliament a mandate in order to decide on their behalf on key social issues.

Usually, the most developed electoral system is with the election of parliament, but the fundamental principles that have developed in this election, also apply in respect of other elections in the country. This is also the way in our organization. Most elections are regulated in detail in the national assembly.

In our country there is established, with the law on elections to the national assembly, a proportional representation system. There are some adjustments of the majority system. Members of parliament are elected by constituencies on the principle that one member is elected at about the same number of residents. And on the principle that political interests in the parliament are proportionally represented.

The most recent elections of ninety members of the national assembly were held on 21 September 2008. These were the fifth parliamentary elections in independent Slovenia.

Key words: elections, electoral system, national assembly.

KAZALO

POVZETEK	ii
SUMMARY	iii
1 UVOD	1
2 DRŽAVNI ZBOR	3
2.1 POJEM SPLOŠNEGA PREDSTAVNIŠKEGA ORGANA	3
2.2 DRŽAVNI ZBOR KOT PREDSTAVNIŠKO TELO REPUBLIKE SLOVENIJE.....	3
2.3 PREDSEDNIK IN PODPREDSEDNIK DRŽAVNEGA ZBORA.....	4
2.4 POSLANCI DRŽAVNEGA ZBORA.....	4
2.5 FUNKCIJE IN PRISTOJNOSTI DRŽAVNEGA ZBORA	5
2.6 SLUŽBE DRŽAVNEGA ZBORA	6
2.7 DELOVNA TELESÁ DRŽAVNEGA ZBORA	6
3 USTANOVITEV IN ZAČETEK DELOVANJA DRŽAVNEGA ZBORA.....	7
3.1 DELOVANJE DRŽAVNEGA ZBORA.....	7
3.2 JAVNOST DELOVANJA DRŽAVNEGA ZBORA	8
3.3 POSLOVNIK DRŽAVNEGA ZBORA	8
4 VOLITVE IN VOLILNI SISTEM	10
4.1 POMEN VOLITEV IN VOLILNI SISTEM	10
4.2 VRSTE VOLILNIH SISTEMOV - SISTEM DELITVE MANDATOV.....	11
4.2.1 Večinski volilni sistem	11
4.2.2 Proporcionalni volilni sistem	11
4.2.3 Polproporcionalni, manjšinski in kombinirani sistemi	12
4.3 NAČELA VOLILNEGA SISTEMA	13
4.4 PRVINE VOLILNEGA SISTEMA.....	14
5 VOLITVE V DRŽAVNI ZBOR	17
5.1 VOLITVE DRŽAVNEGA ZBORA PO VELJAVNI ZAKONODAJI	17
5.2 VOLILNA PRAVICA	18
5.3 VOLILNE ENOTE	19
5.4 VOLILNI ORAGANI	19
5.5 KANDIDIRANJE.....	21
5.6 POTRJEVANJE LIST KANDIDATOV.....	22
5.7 GLASOVANJE	22
5.7.1 Organizacija in delo na volišču	22
5.7.2 Glasovanje.....	23
5.7.3 Ugotavljanje izida glasovanja na volišču.....	24
6 VOLILNI POSTOPEK.....	25
6.1 RAZPIS.....	25
6.2 POSTOPEK KANDIDIRANJA IN POTRJEVANJA KANDIDATUR.....	25
6.3 POSTOPEK GLASOVANJA.....	26
6.4 UGOTAVLJANJA VOLILNEGA IZIDA	26
7 POLITIČNE STRANKE	27
7.1 POJEM POLITIČNE STRANKE	27
7.2 FUNKCIJE POLITIČNIH STRANK.....	27
7.2.1 Funkcija v volilnem sistemu.....	28

7.2.2	Slovenske politične stranke in zakonodaja o njih	28
7.3	DOLOČITEV KANDIDATOV POLITIČNE STRANKE	29
8	MANDATNA OBDOBJA.....	30
8.1	PRVO MANDATNO OBDOBJE	30
8.2	DRUGO MANDATNO OBDOBJE.....	31
8.3	TRETJE MANDATNO OBDOBJE.....	31
8.4	ČETRTO MANDATNO OBDOBJE.....	32
9	PETO MANDATNO OBDOBJE	33
9.1	VOLITVE 2008	33
9.2	VOLILNI PRAG	35
9.3	POLITIČNA PARTICIPACIJA ŽENSK V DRŽAVNEM ZBORU V LETU 2008	35
9.4	POROČILO DRŽAVNE VOLILNE KOMISIJE.....	38
9.5	PRIMERJAVA IZIDOV VOLITEV V VSEH MANDATNIH OBDOBJIH.....	39
10	ZAKLJUČEK	40
	LITERATURA.....	42
	VIRI	43
	SEZNAM SLIK IN TABEL.....	44
	IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA	45

1 UVOD

Izraz »predstavniško telo« navadno označuje tisti državni organ, ki predstavlja ljudstvo kot celoto in sprejema najpomembnejše odločitve v družbi. Ker ta organ praviloma opravlja zakonodajno funkcijo kot svojo najpomembnejšo funkcijo, se imenuje tudi zakonodajno telo. Vlogo splošnega predstavniškega telesa v slovenski ureditvi opravlja državni zbor. Državni zbor sestavlja 90 poslancev, državljanov Slovenije. Vsi poslanci so izvoljeni neposredno na podlagi splošne in enake volilne pravice, s tajnim glasovanjem. Poslanski mandat traja štiri leta. Poslovnik Državnega zbora določa, da imata položaj poslanske skupine tudi poslanca italijanske in madžarske narodne skupnosti.

Delovanje državnega zbora zahteva opravljanje cele vrste strokovnih, administrativnih in drugih opravil in tehničnih nalog, katerih opravljanje je organizirano v posebnih službah državnega zbora. Poleg tega ustanavlja delovna telesa za spremljanje stanja na posameznih področjih, za pripravo odločitev o politiki na teh področjih, za oblikovanje stališč do posameznih vprašanj ter za obravnavo predlogov zakonov in drugih aktov Državnega zbora.

Pravica državnega zbora, da sam sprejema svoj poslovnik, je določena že v ustavi (94. člen). V našem sistemu je dana poslovniku večja teža kot večini zakonov. Poslovnik ureja tudi volitve v Državni zbor.

Volitve so v sodobnem pojmovanju demokracije eden najpomembnejših izrazov ljudske suverenosti in nujni pogoj za demokratično oblikovanje najpomembnejših državnih organov, zlasti predstavniškega telesa. S pravnega vidika dajejo volitve legalnost in legitimnost, da izvoljeni člani predstavniškega telesa izvajajo oblast nad državljani. S političnega vidika pa pomenijo volitve aktivno sodelovanje ljudstva pri oblasti, pravzaprav edini trenutek, ko ima ljudstvo v predstavniškem telesu oblast.

Volilni sistem oziroma volilni red je mogoče v najširšem pomenu opredeliti kot skup pravnih pravil, ki urejajo volitve, ali pa kot skup volilnih načel ter sredstev za njihovo uresničevanje, ki so pravno urejena. Najpomembnejši element volilnega sistema je volilna pravica, ki je ena temeljnih političnih pravic, od katere je v veliki meri odvisen značaj volilnega sistema. Nadaljnji element volilnega sistema so določbe o organizaciji volitev, volilnem postopku in volilni tehniki. V dosedanjem razvoju volilnih sistemov sta se razvila in uveljavila v svetu zlasti dva temeljna sistema razdelitve mandatov: večinski in proporcionalni sistem. Bistvo večinskega volilnega sistema je, da je v posamezni volilni enoti izvoljen kandidat, ki je dobil največ glasov. Proporcionalni pa izhaja iz načela, da morajo dodeljeni predstavniški mandati ustrezati dobljenim glasovom na volitvah. Z Zakonom o volitvah v Državni zbor se je pri nas uveljavljen proporcionalni volilni sistem z nekaterimi korekcijami večinskega sistema.

Pri nas so v letu 2008 potekale pete parlamentarne volitve v samostojni Sloveniji. Predvolilna kampanja se je začela 21. avgusta opolnoči in je trajala do 19. septembra do 24. ure. Na tokratnih državnozborskih volitvah je bila po številu prejetih glasov najmočnejša stranka Socialnih demokratov (SD); dobila je 29 mandatov. Na drugo mesto se je le z enim mandatom manj uvrstila Slovenska demokratska stranka (SDS). V državni zbor so se uvrstile tudi stranke Zares, Demokratična stranka upokoјencev Slovenije, Slovenska ljudska stranka, Stranka mladih Slovenije, Slovenska nacionalna stranka in Liberalna demokracija Slovenije.

Cilj, ki sem ga pri pisanju diplomske naloge zasledovala, je bil podrobna predstavitev volitev Državnega zbora, poudarek na petih parlamentarnih volitvah v letu 2008, ter primerjava ostalih mandatnih obdobj z volitvami 2008.

Vsebino diplomskega dela sem razdelila v devet poglavij. V uvodnem delu navajam uvodne misli o Državnem zboru, volilnem sistemu, volitvah v Državni zbor na splošno. V drugem in tretjem poglavju sem predstavila pojem splošnega predstavniškega telesa in predstavila Državni zbor, njegovo ustanovitev in delovanje. V četrtem poglavju opisujem pomen volitev, volilnega sistema v Republiki Sloveniji in volitev v Državni zbor, ki jih bolj podrobno opisujem tudi v petem poglavju. Volitve potekajo po določenem postopku, vse od razpisa volitev do ugotavljanja volilnega izida. Volilni postopek sem opisala v šestem poglavju. Sedmo in osmo poglavje pa sem namenila opisovanju političnih strank, ki imajo veliko vlogo pri volitvah, in štirim mandatnim obdobjem od leta 1992.

V zadnjem poglavju sem podrobno predstavila zadnje mandatno obdobje v letu 2008, rezultate volitev in naredila kratko primerjavo z ostalimi mandatnimi obdobji.

2 DRŽAVNI ZBOR

2.1 POJEM SPLOŠNEGA PREDSTAVNIŠKEGA ORGANA

Predstavniška telesa, ki so danes nepogrešljiv element v političnem smislu globalnih družb, so se razvila iz poznosrednjeveških stanovskih skupščin.

»Izraz »predstavniško telo« navadno označuje tisti državni organ, ki predstavlja ljudstvo kot celoto in sprejema najpomembnejše odločitve v družbi. Ker ta organ praviloma opravlja zakonodajno funkcijo kot svojo najpomembnejšo funkcijo, se imenuje tudi zakonodajno telo. V okviru zakonodajne funkcije zakonodajno telo sprejema zakone kot (poleg ustave) najvišje pravne akte, katerih vsebina so najpomembnejše družbene odločitve. V sodobnih demokratičnih državah je zakonodajno telo vedno hkrati tudi splošno predstavniško telo, predvsem v Angliji, kasneje pa se je z razvojem parlamentarne demokracije tudi drugod uveljavil kot splošno ime za predstavniško oziroma zakonodajno telo.

Predstavniško telo opravlja vrsto funkcij, med katerimi je gotovo najpomembnejša ravno zakonodajna. Vendar pa opravlja poleg te tudi vrsto drugih pomembnih funkcij, med katerimi je treba omeniti zlasti volilno in nadzorno funkcijo. V okviru volilne funkcije opravlja naloge, največkrat pa voli predsednika države, ustavne sodnike itd. V okviru nadzorne funkcije opravlja parlament nadzorstvo nad delom vlade, ki se izraža zlasti prek nezaupnice in interpelacije pa tudi prek poslanskih vprašanj.

2.2 DRŽAVNI ZBOR KOT PREDSTAVNIŠKO TELO REPUBLIKE SLOVENIJE

Vlogo splošnega predstavniškega telesa v slovenski ureditvi opravlja državni zbor. Državni zbor sestavlja 90 poslancev, državljanov Slovenije. Slovenski parlament ni številčen, vendar pa število poslancev proporcionalno ustreza dejstvu, da ima Slovenija okoli dva milijona prebivalcev. Vsi poslanci so izvoljeni neposredno na podlagi splošne in enake volilne pravice, s tajnim glasovanjem. Poslanski mandat traja štiri leta, če seveda ne pride do predčasnih oz. izrednih volitev. Posebej pa so v državnem zboru zastopani tudi pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti, ker ima vsaka narodna skupnost v zboru zagotovljeno eno poslansko mesto. Kandidirajo tudi v okviru splošnih volitev v državni zbor. Poslanci so predstavniki vsega ljudstva in niso vezani na kakršnakoli navodila. Svojo poslansko funkcijo opravljajo poklicno, zaradi česar ne smejo opravljati funkcij ali dejavnosti, ki po zakonu niso združljive s funkcijo poslanca.

2.3 PREDSEDNIK IN PODPRESEDNIK DRŽAVNEGA ZBORA

Državni zbor izvoli svojega predsednika z večino glasov vseh poslancev. Predsednik državnega zbora predstavlja državni zbor in vodi njegovo delo. Za svoje delo je odgovoren državnemu zboru. Poleg predsednika ima državni zbor lahko največ tri podpredsednike, ki pomagajo predsedniku pri njegovem delu in opravljajo v dogovoru z njim posamezne zadeve z njegovega delovnega področja. Če je predsednik odsoten, ga nadomešča tisti podpredsednik, ki ga določi predsednik državnega zbora.

Predsednik ima predvsem naslednje pristojnosti:

- sklicuje in vodi seje državnega zbora,
- podpisuje zakone in druge akte, ki jih sprejme državni zbor,
- skrbi za sodelovanje državnega zbora z državnim svetom, vlado, predsednikom republike in drugimi državnimi organi,
- skrbi za sodelovanje s predstavniškimi telesi drugih držav,
- skrbi za izvajanje poslovnika državnega zbora,
- dodeljuje zadeve v obravnavo delovnim telesom državnega zbora,
- odloča o sporih glede pristojnosti med delovnimi telesi državnega zbora.

Tako predsednik državnega zbora kot tudi podpredsednik sta lahko razrešena, če državni zbor ni zadovoljen z njunim delom. Taka ureditev ni običajna v sodobnih parlamentih in skriva v sebi nevarnost, da pride do razrešitve zgolj zaradi spremenjene strankarske koalicije v parlamentu, kar je še posebej verjetno, če je v parlamentu večje število strank (Grad; Kaučič; Ribičič; Kristan, 1996, str. 109).

2.4 POSLANCI DRŽAVNEGA ZBORA

Državni zbor sestavlja 90 poslancev – predstavnikov državljanov Slovenije, ki so izvoljeni na podlagi splošne in enake volilne pravice na svobodnih in neposrednih volitvah s tajnim glasovanjem.

Poslanci so v Državnem zboru organizirani v poslanske skupine. Poslanci, izvoljeni z istoimenskih list, in poslanci, ki so člani iste parlamentarne stranke, imajo pravico ustanoviti le eno poslansko skupino. Poslanec pridobi svoj položaj z izvolitvijo, izvrševati pa ga lahko začne, ko je potrjen njegov mandat v državnem zboru. Za položaj poslanca je značilno, da ima podobne pravice in dolžnosti, kot jih imajo drugi nosilci javnih funkcij, po katerih pa se tudi razlikuje od nosilcev drugih javnih funkcij. Tako ima poslanec poslansko imuniteto, torej najširšo obliko imunitete, glede poslanske funkcije velja načelo nezdržljivosti funkcij. Posebne pravice in dolžnosti pa ima poslanec v parlamentu. Poslanci so predstavniki vsega ljudstva in niso vezani

na kakršnakoli navodila. Svojo poslansko funkcijo opravljajo poklicno, zaradi česar ne smejo opravljati funkcij ali dejavnosti, ki po zakonu niso združljive s funkcijo poslanca. Poslanec ima pravico in dolžnost, da se udeležuje sej Državnega zbora in njegovih delovnih teles, katerih član je, ter da sodeluje pri delu in odločanju v Državnem zboru in delovnih telesih.

Poslovnik Državnega zbora določa, da imata položaj poslanske skupine tudi poslanca italijanske in madžarske narodne skupnosti. V Državnem zboru se lahko ustanovi tudi skupina nepovezanih poslancev. Poslanci so predstavniki vsega ljudstva in niso vezani na kakršnakoli navodila.

2.5 FUNKCIJE IN PRISTOJNOSTI DRŽAVNEGA ZBORA

Državni zbor kot predstavniško telo opravlja vse funkcije, ki so značilne za sodobni parlament. Razdelimo jih zlasti na zakonodajno (kamor štejemo tudi sprejemanje drugih pravnih in nepravniških splošnih aktov), volilno in nadzorno funkcijo.

Zakonodajno funkcijo državnega zbora je mogoče razumeti kot zakonodajno funkcijo v ožjem in širšem pomenu. Pod prvo nedvomno sodi sprejemanje zakonov, v širšem pomenu pa bi lahko pod zakonodajno funkcijo šteli tudi sprejemanje drugih aktov. V okviru zakonodajne funkcije državni zbor zlasti:

- sprejema spremembe ustave,
- sprejema zakone in druge splošne pravne akte,
- sprejema svoj poslovnik,
- sprejema državni proračun in zaključni račun proračuna,
- ratificira mednarodne pogodbe,
- razpisuje referendum,
- odreja parlamentarno preiskavo in sprejema poslovnik o parlamentarni preiskavi,
- odloča o imuniteti poslancev, sodnikov, sodnikov Ustavnega sodišča, varuha človekovih pravic in njegovega namestnika,
- odloča o razglasitvi vojnega ali izrednega stanja in o uporabi obrambnih sil,
- obravnava zadeve Evropske unije, zavzema stališča do sprememb pogodb, na katerih temelji Evropska unija, in sprejema stališča o političnih usmeritvah za delovanja Republike Slovenije v institucijah Evropske unije v skladu z ustavo, zakonom in poslovnikom Državnega zbora.

V okviru volilne funkcije državni zbor voli ter imenuje in razrešuje predsednika vlade in ministre, predsednika in podpredsednike državnega zbora, sodnike ustavnega sodišča, sodnike, pet članov sodnega sveta, guvernerja centralne banke, člane računskega sodišča, varuha človekovih pravic itd. Vsekakor nam primerjava z obsegom volilne funkcije drugih sodobnih parlamentov pokaže, da ima naš državni zbor mnogo več volilnih funkcij, kar po vsej verjetnosti izvira iz tradicije prejšnjega skupščinskega sistema.

V okviru svoje nadzorne funkcije državni zbor zlasti odreja parlamentarno preiskavo, odloča o zaupnici in nezaupnici vladi in o obtožbi predsednika republike, predsednika vlade in ministrov pred ustavnim sodiščem. Glede na to lahko v okviru nadzorstvene funkcije državnega zbora ločimo funkcijo političnega nadzora, ki se kaže v nadzoru nad delovanjem izvršilne oblasti, ter funkcijo splošnega družbenega nadzora, ki jo izvaja zlasti prek parlamentarne preiskave, lahko pa tudi s sprejemanjem različnih neobveznih aktov, kot so deklaracije, stališča, sklepi itd.

2.6 SLUŽBE DRŽAVNEGA ZBORA

Delovanje državnega zbora zahteva opravljanje cele vrste strokovnih, administrativnih in drugih opravil in tehničnih nalog, katerih opravljanje je organizirano v posebnih službah državnega zbora. Za opravljanje zakonodajne funkcije državnega zbora je med temi službami še posebej pomembna zakonodajno-pravna služba. Vodi jo vodja zakonodajno-pravne službe, ki ga imenuje mandatno-volilna komisija na predlog generalnega sekretarja državnega zbora. Delo vseh služb pa vodi generalni sekretar, ki ga imenuje državni zbor (Grad; Kaučič, 2008, str. 206).

2.7 DELOVNA TELESNA DRŽAVNEGA ZBORA

Državni zbor ustanavlja delovna telesa za spremljanje stanja na posameznih področjih, za pripravo odločitev o politiki na teh področjih, za oblikovanje stališč do posameznih vprašanj ter za obravnavo predlogov zakonov in drugih aktov Državnega zbora. Predsednik Državnega zbora dodeljuje zadeve delovnim telesom, določa matična delovna telesa in odloča o sporih glede pristojnosti med delovnimi telesi. Delovna telesa se delijo na odbore in komisije. Odbori so praviloma ustanovljeni za spremljanje stanja in obravnavanje zadev na področjih, za katera so ustanovljena ministrstva, lahko pa tudi za več med seboj povezanih področij. Komisije so praviloma ustanovljene za obravnavanje določenih skupnih vprašanj ali za proučevanje posameznih zadev. Delijo se na stalne (določene so v poslovniku Državnega zbora) in nestalne (Državni zbor o njihovi ustanovitvi odloča v vsakem mandatu posebej).

Sestava delovnih teles in funkcije v njih se določijo ob upoštevanju števila poslancev v posameznih poslanskih skupinah, in sicer po načelu sorazmernosti, pri čemer se posebej upošteva tudi razmerje med poslanci vladajoče koalicije in poslanci opozicije. Vsaki poslanski skupini je praviloma zagotovljeno najmanj eno mesto v vsakem delovnem telesu.

3 USTANOVITEV IN ZAČETEK DELOVANJA DRŽAVNEGA ZBORA

Državni zbor se konstituira na prvi seji, ko je potrjenih več kot polovica poslanskih mandatov. Dotedanji predsednik državnega zbora najkasneje pet dni pred prvo sejo državnega zbora skliče sestanek začasnih vodij poslanskih skupin ter poslancev narodnih skupnosti, na katerem se določi predlog dnevnega reda prve seje, sedežni red poslancev v dvorani, poslanske skupine, ki jim pripada mesto predsednika in podpredsednika mandatno-volilne komisije ter število članov iz posamezne poslanske skupine v njeni sestavi, lahko pa tudi poslanske skupine, ki jim pripada mesto predsednika in podpredsednika drugih delovnih teles ter število članov iz posamezne poslanske skupine v njihovi sestavi.

Za pripravo prve seje državnega zbora skrbi dotedanji predsednik državnega zbora.

Predlog dnevnega reda prve seje vsebuje imenovanje predsednika in podpredsednika mandatno-volilne komisije, potrditev mandatov poslancev in izvolitev predsednika državnega zbora, lahko pa tudi izvolitev podpredsednikov državnega zbora ter imenovanje predsednikov in podpredsednikov delovnih teles ter imenovanje generalnega sekretarja državnega zbora (PoDZ-1-UPB 1, 12. člen).

Po potrditvi mandatov državni zbor izvoli predsednika državnega zbora. Če državni zbor na prvi seji ne izvoli podpredsednikov državnega zbora ter ne imenuje predsednikov in podpredsednikov delovnih teles ter generalnega sekretarja državnega zbora, jih izvoli oziroma imenuje najkasneje v 30 dneh po konstituiranju.

3.1 DELOVANJE DRŽAVNEGA ZBORA

Na podlagi ustave in poslovnika državni zbor opravlja svoje delo na zasedanjih in sejah. Zasedanje pomeni daljše časovno obdobje delovanja državnega zbora, ki poteka spomladi in jeseni. Znotraj zasedanja pa dela državni zbor na sejah, ki potekajo na določene dneve v mesecu. Mimo rednih zasedanj je mogoče sklicati državni zbor tudi na izredno zasedanje.

Redna zasedanja sklicuje predsednik državnega zbora, ki ima po ustavi pravico sklicati tudi izredno zasedanje. To mora storiti na zahtevo četrtnine poslancev državnega zbora ali predsednika republike.

Tako kot zasedanja tudi seje državnega zbora sklicuje predsednik državnega zbora, pri čemer poslovnik loči redne in izredne seje. Redne seje so praviloma zadnji teden v mesecu, izredne pa zunaj rednih zasedanj in v času rednih zasedanj, če niso izpolnjeni pogoji za redno sejo.

3.2 JAVNOST DELOVANJA DRŽAVNEGA ZBORA

Med zasedanjem Državnega zbora je javnost delovanja eno najpomembnejših načel delovanja tega organa, saj zagotavlja obveščenost državljanov glede dela parlamenta. Delo Državnega zbora in njegovih delovnih teles je javno, razen če Državni zbor ali delovno telo obravnava zadevo zaupne narave. Državni zbor redno obvešča javnost o svojem delu preko različnih obvestil za javnost, poročil o delu Državnega zbora in njegovih delovnih teles, preko svojega glasila, drugih publikacij ter nenazadnje preko svoje spletne strani.

Predstavnikom medijev je omogočeno, da so navzoči tako na sejah Državnega zbora kot tudi na sejah njegovih delovnih teles. Novinarjem so na voljo vsa informativna in dokumentacijska gradiva.

Državljeni so lahko neposredno navzoči na sejah Državnega zbora, seveda pa le v okviru prostorskih zmožnosti in na način, ki ne ovira dela poslancev.

3.3 POSLOVNIK DRŽAVNEGA ZBORA

Pravica državnega zbora, da sam sprejema svoj poslovnik, je določena že v Ustavi (94. člen), ki predpisuje tudi, da se poslovnik sprejema z dvotretjinsko večino navzočih poslancev, z večino torej. To je zahtevnejše kot pri sprejemanju večine zakonov. S tega vidika je v našem sistemu dana poslovniku večja teža kot večini zakonov. Poleg poslovnika se lahko način dela in organizacija dela državnega zbora urejata tudi z odloki o ustanovitvi delovnih teles in s poslovniki delovnih teles (Grad; Kaučič, 2008, str. 202).

Poslovnik vsebuje tako kot zakon splošne in abstraktne pravne norme ter je sprejet v zakonodajnem organu po zakonodajnem postopku. S tem upošteva materialne in formalne prvine definicije zakona, čeprav seveda po samem imenu ta akt ni označen kot zakon. S tega vidika ugotavljamo, da je v hierarhiji pravnih aktov poslovnik podoben zakonu in da ima v nekaterih delih značaj zakona. Podobno stališče, vendar le do tistih poslovninskih določb, ki urejajo postopek sprejemanja aktov v predstavniškem telesu, zagovarja v svojih odločbah tudi slovenska ustavno-sodna praksa.

Nov poslovnik sledi naslednjim načelom:

- vnaša v zakonodajni postopek pozitivno parlamentarno prakso, primerljivo s parlamentarnimi praksami zahodnih evropskih držav;
- racionalizira večkratno podvajanje iste vsebine pri različnih poslovniških institutih;
- dosledneje razmejuje zakonodajno in izvršilno vejo oblasti v okviru ustavno dopustnega;
- zagotavlja večjo samostojnost državnega zbora v rednem zakonodajnem postopku, glede interventnih ukrepov pa močnejšo vlogo vlade;
- uveljavlja povečano vlogo delovnih teles pri delu državnega zbora, predvsem matičnega v zakonodajnem postopku, ter večjo vlogo stroke, zlasti pravne;
- dosledno izpeljuje ureditev, da državni zbor postane »lastnik« zakona, ko se predlog akta predloži v obravnavo državnemu zboru;
- uvaja mednarodnopravno primerljiv postopek sprejemanja državnega proračuna in zaključnega računa državnega proračuna;
- uvaja novo vlogo kolegija predsednika državnega zbora in mu daje pristojnost, da sam odloča o nekaterih vprašanih proceduralne narave, predvsem pa pristojnost, da na za vse zavezujoč način planira delo državnega zbora.

4 VOLITVE IN VOLILNI SISTEM

4.1 POMEN VOLITEV IN VOLILNI SISTEM

»**Volitve** so v sodobnem pojmovanju demokracije eden najpomembnejših izrazov ljudske suverenosti in nujni pogoj za demokratično oblikovanje najpomembnejših državnih organov, zlasti predstavniškega telesa. Zato so demokratične volitve tudi nujni pogoj za vzpostavitev in ohranitev sodobne pravne države. Z volitvami volivci podelijo članom parlamenta mandat, pooblastilo za to, da odločajo v njihovem imenu o najpomembnejših družbenih vprašanjih. Zato volitve dajejo legitimnost izvajanju oblasti s strani predstavniškega telesa (Kocjančič, 2006, str. 144).

S pravnega vidika dejejo volitve legalnost in legitimnost, da izvoljeni člani predstavniškega telesa izvajajo oblast nad državljanji. S političnega vidika pa pomenijo volitve aktivno sodelovanje ljudstva pri oblasti, pravzaprav edini trenutek, ko ima ljudstvo v predstavniškem telesu oblast.

Volilni sistem oziroma volilni red je mogoče v najširšem pomenu opredeliti kot skup pravnih pravil, ki urejajo volitve, ali pa kot skup volilnih načel ter sredstev za njihovo uresničevanje, ki so pravno urejena. Podrobneje pa bi lahko volilni sistem opredelili tudi kot vsoto vseh pravic in obveznosti ter ukrepov in postopkov, določenih s predpisi neke države, ki se nanašajo na volitve. Volilni sistem v širšem pomenu torej obsega predpise o volilni pravici, organizaciji volitev, postopku in tehniki volitev, o razdelitvi mandatov itd.

Znotraj volilnega sistema lahko ločimo materialno-pravne norme, ki urejajo pravice in obveznosti udeležencev volitev, kot tudi procesualne norme, ki urejajo njihov položaj v volilnem postopku.

Najpomembnejši element volilnega sistema je volilna pravica, ki je ena temeljnih političnih pravic, od katere je v veliki meri odvisen značaj volilnega sistema. Nadaljnji element volilnega sistema so določbe o organizaciji volitev, volilnem postopku in volilni tehniki. Njihov pomen je v tem, da se z njimi uresničujejo volilna načela. Z njimi se urejajo vprašanja v zvezi z organi, ki vodijo volitve, evidentiranjem volilne pravice, volilnimi enotami, dalje so predpisana dejanja, ki jih morajo udeleženci volitev opraviti v postopku volitev, in tehnika izvrševanja teh dejanj.

Volilni sistem je eden najpomembnejših sestavnih delov splošnega političnega sistema vsake države, ker izraža in potrjuje temeljna politična razmerja in oblike določene družbe. Pojem volilnega sistema se uporablja predvsem za državne volitve, vendar pa je treba šteti kot njegov del tudi sistem lokalnih volitev, torej volitev organov občin in drugih lokalnih skupnosti.

4.2 VRSTE VOLILNIH SISTEMOV - SISTEM DELITVE MANDATOV

Razdelitev mandatov se šteje za volilni sistem v ožjem smislu in je gotovo eden najpomembnejših elementov volilnega sistema. Razdelitev mandatov je v vsakem primeru odvisna od izida glasovanja, torej od glasov, ki so jih volivci dodelili posamičnim kandidatom oz. listam kandidatov.

V sodobnem večstrankarskem sistemu je vprašanje večine, ki je potrebna za izvolitev, pomembno predvsem zaradi načina razdelitve poslanskih mest med kandidati posameznih političnih strank. Glede na to sta se razvila in uveljavila v dosedanjem razvoju volilnih sistemov v svetu zlasti dva temeljna sistema razdelitve mandatov: večinski in proporcionalni. Oba sistema predstavljata dva skrajna pola lestvice. Med njima obstaja tudi vrsta različnih rešitev, ki se približujejo enemu ali drugemu sistemu.

Način razdelitve mandatov ima izredno pomemben vpliv na politično življenje v državi. Celo pri enakih ali podobnih ureditvah razmerja med parlamentom in vlado lahko v praksi uporaba različnih volilnih sistemov privede do različnega delovanja teh razmerij v praksi. Poleg tega ima bistven vpliv na politično strukturiranost družbe in na razdelitev politične moči.

4.2.1 Večinski volilni sistem

Bistvo tega sistema je v tem, da je v posamezni volilni enoti izvoljen kandidat, ki je dobil največ glasov. Poznamo dve vrsti večinskega volilnega sistema: sistem relativne večine (Anglija) in sistem absolutne večine. V prvem primeru je izvoljen tisti kandidat, ki je dobil več kot polovico glasov volivcev, v drugem primeru pa tisti kandidat, ki je dobil več glasov od drugih kandidatov. Ker pa se v praksi glasovi volivcev navadno v večji ali manjši meri razdelijo med kandidate, se le redko zgodi, da je v sistemu absolutne večine izvoljen kateri od kandidatov. Zato je potrebno še ponovno glasovanje, na katerem nastopi manjše število kandidatov, največkrat samo dva. V praksi se običajno uporablja sistem dveh krogov – tak sistem poznamo pri nas pri volitvah predsednika republike in županov občin. Pri volitvah v večinskem volilnem sistemu so navadno oblikovane male volilne enote, v katerih se voli en kandidat.

4.2.2 Proporcionalni volilni sistem

Zahteva, da mora biti zastopana v parlamentu tudi »manjšina«, je pripeljala do sistema, ki se imenuje proporcionalni volilni sistem. Izhaja iz načela, da morajo dodeljeni predstaviški mandati ustrezati dobljenim glasovom na volitvah, mandati morajo torej biti razdeljeni med kandidate oziroma liste kandidatov tako, da so sorazmerni s podporo, ki jim jo dajo posamezne skupine volivcev na volitvah, kar naj bi zagotavljajo tudi, da so različni politični interesi oziroma stranke, ki jih predstavljajo, ustrezno predstavljeni v parlamentu (Kocjančič, 2006, str. 148).

Za pretvorbo glasov volivcev v mandate pa se uporabljata dva načina oziroma sistema: sistem volilnega količnika ali t.i. Harejev sistem (število glasov se deli s številom predstavnikov, ki se volijo, kar predstavlja volilni količnik; vsaka lista dobi toliko mest, kolikokrat je volilni količnik vsebovan v številu glasov za to listo; k temu je zmeraj dodano še pravilo o načinu razdelitve »ostanka«) in d'Hontov sistem (omogoča, da se poleg podpore, ki so jo dobile posamezne liste v volilni enoti, upošteva tudi podpora, ki so jo dobile istoimenske liste v dveh ali več volilnih enotah oziroma v celi državi).

Proporcionalni sistem delitve mandatov v svoji najbolj čisti obliki pomeni, da lahko volivci izbirajo samo med listami kandidatov, ki so jih določile politične stranke. Mandati, ki jih pridobi stranka, se dodelijo kandidatom po vrstnem redu, kot so navedeni na listi. Zato so v mnogih proporcionalnih sistemih uvedli možnost t.i. preferenčnega glasovanja. Bistvo takega načina glasovanja je v tem, da volivec sicer glasuje za stranko, vendar pa lahko odloča tudi o tem, katere osebe bodo izvoljene, če bo seveda stranka dobila dovolj glasov (Kocjančič, 2006, str. 148).

4.2.3 Polproporcionalni, manjšinski in kombinirani sistemi

Sem uvrščamo sisteme, ki jih ni mogoče uvrstiti v nobeno od že omenjenih skupin. Zaradi pomanjkljivosti obeh že omenjenih vrst sistemov namreč države poskušajo najti kombinacijo, ki bi združila pozitivne lastnosti obeh, minimalizirala pa negativne. Ponekod to poskušajo s tehnično kombinacijo obeh pri načinu glasovanja - z dvojnimi glasovanjem, kjer se polovica predstavniškega telesa voli po večinskem, druga pa proporcionalnem sistemu. Drugod poskušajo v proporcionalni sistem uvesti določene elemente večinskega, da bi dosegli pozitivne lastnosti obeh (Toplak, 2000, str. 17).

4.3 NAČELA VOLILNEGA SISTEMA

Splošna načela volilnega sistema so podana že v sami ustavi, kjer je tudi določeno, da se s kvalificirano večino sprejme zakon, ki podrobneje ureja področje volilnega sistema in postopek volitev. Volilni sistem predstavlja zbir pravic in postopkov, ki se nanašajo na volilno pravico, določanje volilnih enot organov, na kandidiranje in potrjevanje list kandidatov, glasovanje na voliščih, ugotavljanje volilnih izidov, razdelitev mandatov in varstvo volilne pravice.

Ustava predpisuje štiri načela, ki so temeljna za ureditev volilnega sistema: načelo splošne volilne pravice, načelo enake volilne pravice, načelo neposrednih volitev oziroma glasovanja in načelo tajnosti glasovanja.

a) Načelo splošne volilne pravice

Načelo splošne volilne pravice pomeni, da je pravica vsakega državljana, ki je dopolnil starost 18 let in mu ni odvzeta poslovna sposobnost, da lahko voli (aktivna volilna pravica) in da je lahko izvoljen (pasivna pravica).

b) Načelo enake volilne pravice

Načelo enake volilne pravice pomeni, da je glas vsakega državljana vreden enako, vsak državljan ima torej en glas. Vsi državljani imajo tako enak pomen in vpliv na oblikovanje predstavniških teles.

c) Načelo neposrednih volitev oziroma glasovanja

Načelo neposrednih volitev oziroma glasovanja pomeni, da volivci sami neposredno oziroma direktno (brez posrednika) glasujejo za kandidate za člane predstavniškega telesa. Če pa državljani volijo oziroma izberejo svoje predstavnike, ki nato izvolijo člane predstavniškega telesa, gre za posredne volitve. Jasno je, da lahko pride »prava« volja volivcev do izraza le pri neposrednih volitvah. Poleg tega se z neposrednimi volitvami v nekem smislu tudi vzpostavi neposredna povezava med volivcem in izvoljenim, državljani pa vedo, da so njihovi glasovi upoštevani neposredno in da so torej direktno sami vplivali na to, kdo bo izvoljen in kdo ne. Seveda uresničitev tega načela zahteva pri sami izvedbi glasovanja osebno glasovanje in ne dovoljuje, da bi lahko en državljan glasoval namesto drugega.

d) Načelo tajnosti glasovanja

Z načelom tajnosti glasovanja se želi zagotoviti, da bo volivec izrazil svojo voljo oziroma odločitev svobodno (vsak volivec ima pravico, da se svobodno opredeljuje in da ga pri tem ne sme nihče ovirati ali kako drugače vplivati na njegovo odločitev). S tajnostjo glasovanja je onemogočen pritisk na volivca, saj bo samo on vedel, kako se je odločil. Tajnost glasovanja se zagotavlja z ustreznimi pogoji na samem volišču.

4.4 PRVINE VOLILNEGA SISTEMA

a) Volilne enote

Volilne enote so območja, na katera se pred volitvami razdeli celotno območje, na katerem se izvedejo volitve. Oblikovanje volilnih enot je eno temeljnih vprašanj volilne tehnike in organizacije volitev, ima pa tudi izredno pomembne vsebinske vidike.

Volilne enote se oblikujejo po pravilu, da se vsaki enoti zagotovi približno enako število mandatov na določeno število prebivalcev, kar zahteva načelo enake volilne pravice.

Volilne enote se med seboj razlikujejo predvsem po tem, ali se v njih voli po en poslanec, torej uninominalne¹ volilne enote, ali pa po več poslancev, torej plurinominalne² volilne enote.

b) Kandidiranje

Pravica postavljati kandidate na volitvah je izredno pomemben element volilne pravice in volilnega sistema sploh. Politično gledano pa je kandidiranje celo najvažnejši del volitev. Pri kandidiranju gre namreč za to, da se med vsemi državljani, ki imajo pasivno volilno pravico, izbere razmeroma ozek krog tistih, med katerimi bodo končno izbrali volivci.

Od načina kandidiranja je odvisna tudi oblika in tehnika kandidature. Glede na to je kandidiranje lahko posamično ali pa skupinsko, odvisno od tega, ali se voli v volilni enoti en predstavnik ali večje število predstavnikov. To pa je neposredno odvisno od volilnega sistema. Pri večinskem sistemu v volilnih enotah, kjer volijo enega poslanca, so lahko kandidature samo posamične. Skupinske pa so kandidature v volilnih enotah, kjer volijo več poslancev.

c) Glasovanje

Glasovanje je dejanje, s katerim volivec izjavi svojo voljo tako, da odda svoj glas v korist kandidata (oz. kandidatne liste), za katerega želi, da bo izvoljen. Z glasovanjem volivec uresničuje aktivno volilno pravico.

Glasovanje se predvidoma odvija v posebej določenem času in posebej določenih javnih mestih.

V svetu je večinoma uveljavljeno pravilo osebnega glasovanja, kar pomeni, da te izjave volje ni mogoče podati prek pooblaščenca.

¹ UNINOMINALNE VOLILNE ENOTE, v njih se voli samo po en poslanec. Uporabljajo se v primeru večinskega volilnega sistema.

² PLURINOMINALNE VOLILNE ENOTE, v njih se voli po več poslancev. Uporabljajo se v primeru proporcionalnega volilnega sistema.

č) Organizacija volitev

Organizacija volitev omogoča tehnično izvedbo volitev. Kljub temu pa je tudi izredno pomemben element volilnega sistema, saj slaba in neučinkovita organizacija ne omogoča ustreznega uresničevanja volilne pravice in lahko poraja dvom v zakonitost volitev.

Poglavitno vlogo pri organizaciji volitev imajo volilni organi. Volilne organe je mogoče ločiti na volilne organe v ožjem in širšem pomenu. Med prve bi lahko uvrstili tiste organe, ki so oblikovani izključno za volitve, med druge organe pa tiste, ki sicer opravljajo druge državne funkcije, imajo pa določene funkcije tudi pri volitvah.

d) Evidenca volilne pravice

Za učinkovito uveljavljanje aktivne volilne pravice je nujno, da je ustrezno evidentirana. Evidenca volilne pravice nima nikakršnega vsebinskega vpliva na samo volilno pravico. Njen namen je omogočiti uveljavitev volilne pravice tistim, ki imajo pravico, in onemogočiti tistim, ki je nimajo.

Evidentiranje volilne pravice ima torej kljub svoji upravno-tehnični naravi velik vsebinski pomen, saj brez evidentiranja volilne pravice ni mogoče uveljaviti.

V svetu sta znana predvsem dva načina evidentiranja oziroma registriranja volilne pravice: stalna in pa občasna registracija volilne pravice. V Sloveniji se uporablja kot osnova volilne evidence stalna evidenca volilne pravice, ki pa se kombinira z občasno volilno evidenco. Evidenca je dvojna: stalna evidenca volilne pravice, ki se vodi v registru stalnega prebivalstva, in evidenca volilne pravice z volilnimi imeniki, ki se sestavljajo za vsake volitve. Volilni imeniki veljajo samo za volitve, za katere so sestavljeni. Volilni imeniki se delijo na splošni volilni imenik, posebni volilni imenik in volilni imenik pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti.

f) Varstvo volilne pravice

Volilna pravica je kot ena temeljnih političnih pravic varovana s pravnimi sredstvi. Temeljni načeli v zvezi z izvrševanjem volilne pravice sta svoboda glasovanja in tajnost glasovanja. Varstvo volilne pravice je v veliki meri namenjeno varstvu teh načel in kontroli nad ugotavljanjem volilnih rezultatov. Uveljavljanje varstva volilne pravice je po naši zakonodaji zagotovljeno v postopku pred volilnimi komisijami, pred državnim zborom, zagotovljeno pa je tudi sodno varstvo volilne pravice pred sodišči in pred ustavnim sodiščem.

V teh postopkih se lahko vlagajo pravna sredstva zoper nepravilnosti v postopku kandidiranja, zoper nepravilnosti pri delu volilnih odborov in okrajnih volilnih komisij pri volitvah ter zoper odločitve volilnih komisij. Značilno za te postopke je, da so roki za odločanje izredno kratki, kar je nujno, da ne pride do zavlačevanja volilne procedure, ker bi to lahko ogrozilo samo izvedbo volitev. Pravico vložiti ugovor zaradi

nepravilnosti v postopku kandidiranja ima vsak kandidat oziroma predstavnik liste kandidatov.

V naši ureditvi je varstvo volilne pravice dokaj podrobno urejeno ne samo v volilni zakonodaji, temveč tudi v kazenski zakonodaji.

Za varstvo volilne pravice so predvidena naslednja pravna sredstva:

- ugovor pri volilni komisiji volilne enote (vloži ga lahko vsak kandidat oziroma predstavnik liste zaradi nepravilnosti v postopku kandidiranja – republiška volilna komisija lahko to odločbo razveljavi ali spremeni, če ugotovi, da je nepravilna ali nezakonita; vloži ga lahko vsak kandidat, predstavnik liste kandidatov in vsak volivec zaradi nepravilnosti pri delu volilnega odbora oziroma okrajne volilne komisije),
- pritožba na Vrhovno sodišče Republike Slovenije (vloži se lahko zoper odločbo volilne komisije, s katero se zavrne lista kandidatov, in zoper druge odločbe volilne komisije volilne enote oziroma republiške volilne komisije),
- pritožba na Državni zbor (vloži jo lahko vsak kandidat in predstavnik liste kandidatov zoper odločitve volilne komisije, ki lahko vpliva na potrditev poslanskih mandatov). Zoper odločitve Državnega zbora je nato možna pritožba na ustavno sodišče (Rupnik; Cijan; Grafenauer, 1994, str. 129).

5 VOLITVE V DRŽAVNI ZBOR

5.1 VOLITVE DRŽAVNEGA ZBORA PO VELJAVNI ZAKONODAJI

Z Zakonom o volitvah v Državni zbor (Uradni list RS, št. 44/92, 60/95, 67/97, 70/00) je pri nas uveljavljen proporcionalni volilni sistem z nekaterimi korekcijami³ večinskega sistema. Poslanci se volijo po volilnih enotah po načelu, da se en poslanec voli na približno enako število prebivalcev, in po načelu, da so v državnem zboru sorazmerno zastopani politični interesi.

Volitve v državi so lahko splošne (redne in predčasne), nadomestne, naknadne in ponovne.

Splošne volitve v državni zbor so lahko redne ali predčasne. Volitve razpiše predsednik republike, ki v aktu o razpisu določi poleg dneva razpisa tudi dan glasovanja. Redne volitve se opravijo na štiri leta, predčasne pa, če se državni zbor razpusti pred potekom štiriletne mandatne dobe. Redne volitve se opravijo najprej dva meseca in najkasneje petnajst dni pred potekom štirih let od prve seje prejšnjega državnega zbora, predčasne volitve pa najkasneje dva meseca po razpustu državnega zbora (predsednik republike jih razpiše z aktom o razpustitvi državnega zbora). Če poslancu preneha mandat, postane poslanec za preostanek mandatne dobe tisti kandidat z liste kandidatov, ki bi bil izvoljen, če ne bi bil izvoljen poslanec, ki mu je prenehal mandat.

Nadomestne volitve se opravijo, če na listi ni naslednjega kandidata, zakon pa predvideva še izvedbo teh volitev, če je poslanec odstopil od poslanske funkcije prej kot v šestih mesecih od potrditve poslanskega mandata. Nadomestne volitve se opravijo v volilni enoti, v kateri je bil izvoljen kandidat, ki je dobil največ glasov. Poslanec se na nadomestnih volitvah izvoli za čas do izteka mandatne dobe.

Naknadne volitve se opravijo, če v volilni enoti oziroma na posameznem volišču ni bilo izvedeno glasovanje (npr. zaradi poplav in drugih nesreč) na dan, ki je določen za glasovanje. Te volitve razpiše volilna komisija v volilnih enotah, za izvedbo pa se smiselno uporabljajo zakonske določbe o splošnih volitvah.

Ponovne volitve se opravijo po že opravljenih volitvah in pomenijo ponovno glasovanje volivcev z določenega območja. Opravijo se v naslednjih primerih: če pristojna volilna komisija zaradi nepravilnosti, ki bi utegnile vplivati na izid volitev, razveljavi glasovanje na volišču in odredi ponovne volitve.

Ponovne volitve se opravijo tudi v primeru, če državni zbor oziroma ustavno sodišče v primeru pritožbe ne potrdi poslanskega mandata in republiška volilna komisija ugotovi, da je zaradi tega potrebno opraviti ponovne volitve.

³ KOREKCIJE - popravek, popravilo, izboljšanje.

5.2 VOLILNA PRAVICA

Pravico voliti in biti voljen za poslanca ima državljan Republike Slovenije, ki je na dan glasovanja dopolnil osemnajst let starosti. Izjema so državljani Republike Slovenije, ki so dopolnili osemnajst let starosti, pa jim je bila zaradi duševne bolezni, zaostalosti ali prizadetosti popolnoma odvzeta poslovna sposobnost ali podaljšana roditeljska pravica staršev ali drugih oseb čez njihovo polnoletnost ter niso sposobni razumeti pomena, namena in učinkov volitev. O odvzemu volilne pravice odloči sodišče.

Volilna pravica se nanaša tako na pravico voliti (aktivno volilno pravico) kot tudi na pravico biti izvoljen (pasivno volilno pravico). V obeh primerih morata biti izpolnjena enaka pogoja, torej državljanstvo in osemnajst let starosti (kar je tudi pogoj za doseg polnoletnosti).

Zakon posebej določa, da imajo volilno pravico pri volitvah poslanca italijanske oz. madžarske narodne skupnosti samo tisti pripadniki teh skupnosti, ki imajo sicer volilno pravico, ki torej izpolnjujejo pogoje za doseg volilne pravice. To se nanaša na pravico voliti (aktivno) kot tudi na pravico biti izvoljen (pasivno). V obeh primerih morata biti izpolnjena enaka pogoja, torej državljanstvo in osemnajst let starosti.

Volivci glasujejo osebno, kar pomeni, da nihče ne more glasovati po pooblaščenju. Glasovanje je tajno, določen pa je tudi način glasovanja. Glasuje se z glasovnicami, kar pa v svetu ni edini možni način glasovanja, saj se glasuje tudi na druge načine, npr. s kroglicami, z glasovalnimi stroji in podobno. Volivcu morata biti zagotovljeni svoboda in tajnost glasovanja. Svobodna volilna pravica je tudi kazensko pravno varovana. Nikogar zaradi glasovanja ni mogoče klicati na kazensko odgovornost. Kaznivo je prisiljevati volivca ali nanj vplivati, da glasuje ali ne, ali da glasuje za ali proti določenemu predlogu. Prav tako je kaznivo zahtevati od volivca naj pove, kako je glasoval.

Za učinkovito uveljavljanje volilne pravice je nujno, da je ta ustrezno evidentirana. Evidenca volilne pravice nima nikakršnega vsebinskega vpliva na samo volilno pravico. Njen namen je uveljaviti volilno pravico tistim, ki imajo to pravico, in onemogočiti volitve tistim, ki je nimajo. Brez evidence bi bil volilni postopek otežen, saj bi moral vsak volivec posebej dokazovati, da ima volilno pravico, kar bi izredno otežilo in zavleklo glasovanje. V Sloveniji se uporabljata stalna in začasna volilna evidenca. Kot osnova volilne evidence se uporablja stalna evidenca volilne pravice, ki pa se kombinira z občasno volilno evidenco. Evidenca je torej dvojna: stalna evidenca volilne pravice, ki se vodi v registru stalnega prebivalstva, in evidenca pravice z volilnimi imeniki, ki se sestavljajo za vsake volitve. Evidenca volilne pravice je urejena v zakonu o evidenci volilne pravice.

5.3 VOLILNE ENOTE

Zaradi izvedbe volitev se celotno državno ozemlje razdeli na volilne enote – to je manjša območja oziroma teritorije. Razdelite se opravi tako, da je v vsaki volilni enoti približno enako število prebivalcev, vsaki volilni enoti pa je v načelu zagotovljenih tudi enako število mandatov (poslanskih mest). Volilne enote in volilne okraje določa poseben zakon, s katerim so natančno določena območja volilnih enot in volilnih okrajev.

Slovenija je razdeljena na osem volilnih enot, v vsaki volilni enoti pa se voli enajst poslancev. Na tak način se izvoli skupaj 88 poslancev. Dve posebni volilni enoti sta določeni za območja občin, kjer živi italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, ki ima zagotovljeno vsaka po eno poslansko mesto.

V volilni enoti se o posameznih kandidatih glasuje v volilnih okrajih. Tudi pri razdelitvi volilne enote na volilne okraje velja, da se ti oblikujejo glede na približno enako število prebivalcev. Volilni okraj je pomemben le glede ugotavljanja volilne podpore posameznemu kandidatu, ki pa je določena relativno.

5.4 VOLILNI ORAGANI

Volilni organi, ki vodijo in izvajajo volitve poslancev, so volilne komisije in volilni odbori. Volilne komisije se volijo za štiri leta, volilni odbor pa za vsake volitve.

Volilni organ sestavljajo predsednik in člani ter njihovi namestniki. Člani so lahko samo osebe, ki imajo volilno pravico. Član volilnega organa ne more hkrati kandidirati na volitvah, saj bi sicer vodil volitve, na katerih je sam udeležen.

Funkcija v volilnem organu je častna. Člani volilnih organov morajo opravljati svojo funkcijo vestno, odgovorno in morajo delovati samo na podlagi zakonov in drugih predpisov, neodvisno od kakršnihkoli drugih navodil.

Volilne komisije se delijo na republiško volilno komisijo, komisije volilnih enot in okrajne volilne komisije. Skrbijo predvsem za tehnično izvedbo volitev ter za varstvo zakonitosti v volilnem postopku, in to ne samo pri glasovanju, temveč že v fazi kandidiranja.

Volilne komisije volilnih enot skrbijo za zakonitost volitev v volilni enoti; ugotavljajo, ali so posamične kandidature oziroma liste kandidatov v skladu z zakonom; ugotavljajo rezultate glasovanja in razglasijo, kateri poslanci so izvoljeni v volilni enoti, ter dajejo poročila o izidu; vodijo tehnično in drugo delo v zvezi z volitvami. Imenuje jih republiška volilna komisija, sestavljajo pa jih predsednik in trije člani ter njihovi namestniki. Predsednik in namestnik se imenujeta izmed sodnikov, en član in namestnik izmed pravnih strokovnjakov, dva člana in namestnika pa po predlogih poslanskih skupin, pri čemer se upošteva sorazmerna zastopanost političnih strank.

Republiška volilna komisija skrbi za zakonitost volitev in enotno uporabo zakonskih določb, usklajuje delo drugih volilnih komisij, daje strokovna navodila ter nadzoruje njihovo delo, predpiše obrazce za izvrševanje zakona, objavi izide volitev v državni zbor, sestavljajo pa jo predsednik in pet članov ter njihovi namestniki. Za predsednika in njegovega namestnika se imenujeta sodnika vrhovnega sodišča, dva člana in njuna namestnika se imenujeta izmed pravnih strokovnjakov, trije člani in njihovi namestniki pa se imenujejo po predlogih poslanskih skupin, upoštevajoč sorazmerno zastopanost političnih strank.

Okrajne volilne komisije določajo volišča, imenujejo volilne odbore, ugotavljajo volilni izid v volilnem okraju, vodijo tehnično in drugo delo v zvezi z volitvami. Imenuje jih republiška volilna komisija. Sestavljene so iz predsednika in treh članov ter njihovih namestnikov. Predsednik se imenuje izmed sodnikov, njegov namestnik pa izmed drugih diplomiranih pravnikov, ostali člani in namestniki se imenujejo po predlogih političnih strank, pri čemer se upošteva njihova sorazmerna zastopanost.

Volilni odbori vodijo glasovanje na voliščih in ugotavljajo izid glasovanja na voliščih. Okrajna volilna komisija imenuje volilni odbor za posamezno volišče izmed državljanov, ki imajo stalno prebivališče na območju volilnega okraja. Volilni odbor sestavljajo predsednik in parno število članov ter njihovi namestniki. Volilni organ je sklepčen, če je navzoč predsednik in vsi člani ali njihovi namestniki. Pri delu volilnih organov so lahko navzoči predstavniki list kandidatov oziroma zaupniki list kandidatov.

5.5 KANDIDIRANJE

Kandidate za poslance državnega zbora lahko predlagajo politične stranke in volivci.

Politična stranka določi kandidate po postopku, določenim z njenimi pravili. Kandidatno listo vloži vsaka stranka posebej, dvoje ali več strank pa lahko predloži tudi skupno kandidatno listo. Za vložitev liste kandidatov pa sta z zakonom predvideni dve možnosti:

- liste kandidatov lahko politična stranka vloži v vseh volilnih enotah, če liste podprejo s svojimi podpisi najmanj trije poslanci državnega zbora,
- listo kandidatov lahko vloži politična stranka v posamezni volilni enoti, če so jo določili člani stranke, ki imajo volilno pravico in stalno prebivališče v volilni enoti, in če listo s podpisi podpre najmanj 50 volivcev te enote.

Volivci določijo listo kandidatov s podpisovanjem, pri čemer je za določitev liste kandidatov potrebnih najmanj 100 podpisov volivcev, ki imajo stalno prebivališče v volilni enoti. Pri tem velja, da lahko posamezni volivec izrazi svojo podporo s podpisom samo enkrat, poda pa jo na predpisanem obrazcu pred pristojnim organom, ki vodi evidenco volilne pravice.

Na posamezni listi je lahko največ toliko kandidatov, kolikor poslancev se voli v volilni enoti. Za vsako kandidaturo je potrebno pisno soglasje kandidata, posameznik pa lahko kandidira samo v eni volilni enoti in samo na eni listi kandidatov.

Pri določitvi liste kandidatov se tudi določi, v katerem volilnem okraju se bo glasovalo o posameznem kandidatu z liste kandidatov, saj se v vsakem volilnem okraju glasuje samo o enem kandidatu z iste liste kandidatov.

Lista kandidatov se vloži pri volilni komisiji volilne enote. Listi morajo biti priložena pisna soglasja kandidatov, da sprejemajo kandidaturo, ter s tem zakonom določeno najmanjše število podpisov volivcev na predpisanih obrazcih. Predlogu liste je treba priložiti tudi razporeditev kandidatov z list kandidatov po volilnih okrajih.

Ime liste kandidatov, ki jo je vložila politična stranka, je ime politične stranke. Sestavni del imena liste je lahko tudi skrajšano ime stranke ali kratica njenega imena. Imenu liste se lahko doda simbol oziroma znak stranke. Ime liste kandidatov, ki jo vložijo volivci, določijo volivci sami. Ime ne sme vsebovati imena tuje države ali tuje stranke in njihovih simbolov.

5.6 POTRJEVANJE LIST KANDIDATOV

Liste kandidatov se predložijo volilni komisiji volilne enote najkasneje petindvajseti dan pred dnem glasovanja.

Takoj, ko volilna komisija prejme listo kandidatov, mora preizkusiti, ali je lista pravočasno vložena in ali je določena v skladu z zakonom (drugi odstavek 54. člena). Če volilna komisija ugotovi, da je lista vložena prepozno, jo zavrne (55. člen ZVDZ). Prav tako jo zavrne, če ugotovi, da ni določena v skladu z zakonom. Pri tem gre lahko za take pomanjkljivosti vložene liste, ki jih je mogoče odpraviti, ali pa za take, ki jih ni mogoče odpraviti. Med zadnje bi lahko šteli zlasti dejstvo, da kandidat nima pasivne volilne pravice. V tem primeru mora volilna komisija glede takega kandidata takoj zavrniti kandidaturo.

Če volilna komisija volilne enote ugotovi, da je posamezni kandidat določen na dveh ali več listah kandidatov v volilni enoti, šteje za veljavno kandidaturo, ki je bila prva določena, in o tem takoj obvesti kandidata in predstavnike list kandidatov (prvi odstavek 57. člena ZVDZ). Volilne komisije volilnih enot takoj pošljejo državni volilni komisiji podatke o vloženi listah kandidatov. Listo kandidatov, ki je pravočasno vložena in določena v skladu s tem zakonom, volilna komisija volilne enote potrdi z odločbo.

Volilna komisija volilne enote sestavi seznam potrjenih list kandidatov v volilni enoti po vrstnem redu, ki se določi z žrebom. Sezname se objavijo v medijih ali na drug način, ki ga določi državna volilna komisija, upošteva načelo čim širše obveščeni volivcev. Mediji morajo objaviti sezname list kandidatov.

5.7 GLASOVANJE

5.7.1 Organizacija in delo na volišču

Procedura glasovanja se po zakonu deli na tri dele, in sicer na del, ki ureja organizacijo in delo na volišču, na del, ki ureja sam postopek glasovanja, in na del, ki ureja ugotavljanje izida glasovanja na volišču.

Glasovanje je izredno pomembna faza volilnega postopka, ker se v tej fazi opravi dokončna izbira med predlaganimi kandidaturami. To je edina faza volitev, v kateri volivci v celoti neposredno sodelujejo, zaradi česar je organizacijsko in tehnično izredno zahtevna. Najbolj neposredne naloge pri glasovanju imajo volilni odbori. Neposredna priprava samega glasovanja pa je delo okrajne volilne komisije, ki mora pri tem opraviti vrsto nalog.

Za vsako volišče se določi poseben prostor. Prostor, kjer se glasuje, mora biti urejen tako, da je zagotovljeno tajno izpolnjevanje glasovnice. Volilne komisije pripravijo pravočasno za vsa volišča, ki so jih določile, potrebno število prosojnih glasovalnih skrinjic, tiskane glasovnice in drugo volilno gradivo.

Volilni odbor mora začeti delo že dan pred volitvami. Na ta dan se zberejo predsednik in člani volilnega odbora v prostoru, kjer se bo glasovalo in prevzamejo ves volilni material.

5.7.2 Glasovanje

Glasovanje traja nepretrgoma od 7. do 19. ure. Volišče se lahko zapre že pred 19. uro v primeru, da so glasovali vsi v volilni imenik vpisani volivci.

Volivci, ki so na dan glasovanja odsotni, lahko glasujejo pred tem dnem, vendar ne prej kot pet dni pred dnem glasovanja in ne kasneje kot dva dni pred dnem glasovanja. Glasovanje se opravi na posebnem volišču na sedežu okrajne volilne komisije (1.odst. 69.čl. ZVDZ). Glasovanje vodi volilni odbor. Po vsakokratnem zaključku predčasnega glasovanja se volilne skrinjice in drug volilni material zapečatijo; odpečatijo se ob vsakokratnem nadaljevanju predčasnega glasovanja in pred ugotavljanjem izida glasovanja.

Glasovanje pri neposrednih volitvah je najbolj osebno izražanje volje volivca. Zato po zakonu volivci lahko glasujejo samo osebno. Volivec se mora podpisati v poseben prostor volilnega imenika. To naj bi hkrati omogočilo zanesljivejšo evidenco. 79. člen ZVDZ določa, da je volivcu, ki ne more opraviti samega dejanja glasovanja tako, kot je predpisano (ker ima kakšno telesno hibo, ki mu to preprečuje, ali je nepismen), pomaga glasovati druga oseba, ki mu pomaga izpolniti oziroma oddati glasovnico. Poleg tega pa je potrebno določiti vsaj eno volišče, ki je dostopno invalidom. Tako volišče je seveda treba še posebej prirediti njihovim potrebam, tako da lahko samostojno glasujejo tudi zaradi slepote in drugih oblik invalidnosti. Volilni odbor ne sme odreči glasovanja nikomur, ki je vpisan v volilni imenik za to volišče, in tudi ne osebam, ki so se izkazale s potrdili (1 odstavek 72. člena ZVDZ).

Glasovanje se opravi z glasovnico. Glasovnica za glasovanje o kandidatih v volilnih okrajih vsebuje:

- oznako volilne enote,
- oznako volilnega okraja,
- zaporedne številke in imena list kandidatov po vrstnem redu iz seznama list kandidatov ter priimke in imena kandidatov, o katerih se glasuje v volilnem okraju,
- navodilo o načinu glasovanja.

Volivec lahko glasuje samo za enega kandidata. Volivec glasuje tako, da na glasovnici obkroži zaporedno številko pred priimkom in imenom kandidata, za katerega glasuje (73. člen ZVDZ).

Ves čas glasovanja morajo biti navzoči vsi člani volilnega odbora oziroma njihovi namestniki. Pri tem ni nujno, da so namesto članov navzoči ravno njihovi namestniki. Vendar pa mora biti na volišču ves čas navzoč predsednik odbora ali njegov

namestnik, kar je potrebno zaradi posebnih pooblastil, ki jih ima predsednik. Skrbijo tudi za red in mir na volišču. Če je potrebno, lahko zahtevajo tudi pomoč policije.

Med glasovanjem se piše zapisnik, v katerega je treba vpisati vse pomembne dogodke na volišču, torej dejstva, ki so pomembna za potek volitev.

5.7.3 Ugotavljanje izida glasovanja na volišču

Po končanem glasovanju se začne postopek ugotavljanja izida glasovanja. Po zakonu poteka ugotavljanje izida glasovanja organizacijsko in časovno ločeno v več fazah. Pri prvi fazi gre za ugotavljanje izida glasovanja na vsakem volišču posebej. Naslednje pa se nanašajo na ugotavljanje izida glasovanja v volilnem okraju, zatem v volilni enoti in končno na ravni vse države.

Izid glasovanja na volišču ugotovi volilni odbor. Ta seveda lahko ugotovi volilni izid samo na volišču, na katerem je vodil glasovanje. Volilni odbor mora namreč pregledati vse oddane glasovnice, oceniti njihovo veljavnost in pri vsaki od njih ugotoviti voljo volivca. Pri tem sta mu v pomoč vnaprej predpisani oblika in vsebina glasovnice.

6 VOLILNI POSTOPEK

Volitve se izvedejo po predpisanem postopku in je navadno zelo natančno urejen z zakonom. Volilni postopek je sestavljen iz časovno določenih opravil, ki vodijo do njegovega končnega cilja, torej do izvolitve članov državnega zbora, kar je hkratio dejanje, ki mora potekati na določen dan ali v določenem krajšem časovnem obdobju.

6.1 RAZPIS

Razpis volitev pomeni časovno določitev začetka in tudi konca volilnega postopka. Zato je treba v aktu o razpisu volitev določiti dan razpisa volitev kot dan začetka volilnega postopka, in dan glasovanja (Grad, 2000, str. 172).

Po novi ustavni ureditvi razpiše volitve v državni zbor predsednik republike. Razpišejo se sicer vsake volitve (tudi naknadne, ponovne in nadomestne), vendar imajo le splošne (pri katerih se hkrati volijo vsi poslanci) tak pomen, da jih razpiše predsednik republike.

6.2 POSTOPEK KANDIDIRANJA IN POTRJEVANJA KANDIDATUR

Je ena najpomembnejših faz volilnega postopka. V postopku kandidiranja se pri pristojnem državnem organu vlagajo kandidature (posamične ali v obliki kandidatnih list). Politična stranka določa kandidate v postopku, ki ga določi sama. Vendar zakon določa, da se mora lista kandidatov določiti s tajnim glasovanjem. V tem primeru gre za pomembno personalno izbiro znotraj stranke.

V zakonu je določeno glasovanje o posameznikih po volilnih okrajih, zato mora predlagatelj liste ob njeni določitvi določiti tudi, v katerem volilnem okraju se bo glasovalo o posameznem kandidatu z liste kandidatov. Lista se sicer predlaga za volilno enoto kot celoto, vendar način glasovanja zahteva tudi razporeditev kandidatov po volilnih okrajih. V posameznem volilnem okraju se glasuje samo o enem kandidatu z liste. Posamični kandidat pa lahko nastopi tudi v dveh okrajih.

Lista kandidatov se vložijo pri volilni komisiji volilne enote, in sicer najkasneje petindvajseti dan pred dnevom glasovanja. Kandidature morajo biti vložene na način in morajo imeti vse elemente, ki jih zakon. Komisije imajo zahtevno in odgovorno nalogo ugotavljanja, ali so predložene kandidature zakonite, kajti v nasprotnem primeru ne smejo več sodelovati v nadaljnjem postopku. Volilna komisija lahko listo potrdi ali pa jo zavrne. Zavrne jo lahko iz formalnih ali pa vsebinskih razlogov.

6.3 POSTOPEK GLASOVANJA

Z glasovanjem se opravi dokončna izbira med predlaganimi kandidaturami, kot je temeljni namen volitev. S tega vidika lahko štejemo glasovanje za odločilno fazo volilnega postopka. Hkrati pa je tudi edina faza volitev, ko volivci v celoti neposredno sodelujejo.

Kot sem že omenila, postopek glasovanja vodijo volilni odbori in se odvija na posebej za to določenih voliščih. Člani volilnega odbora oz. njihovi namestniki morajo biti navzoči ves čas glasovanja, poleg pa so lahko navzoči tudi zaupniki list kandidatov. Zakon podrobno določa postopek glasovanja in čas glasovanja.

Glasovanje je najbolj osebno izražanje volje volivcev. Zato po zakonu volivci lahko glasujejo samo osebno, kar pomeni, da nihče ne more glasovati po pooblaščenju.

Volivec lahko glasuje praviloma samo na tistem volišču, na katerem je vpisan v volilni imenik, in glasuje lahko samo za enega kandidata.

6.4 UGOTAVLJANJA VOLILNEGA IZIDA

V fazi ugotavljanja volilnega izida se ugotovi volja volivcev glede izbire kandidatov za poslance ter na tej podlagi se razdelijo poslanski mandati.

Ugotavljanje izida volitev je zelo enostavno pri sistemu relativne pa tudi po sistemu absolutne večine, bistveno bolj zapleteno kot pa pri drugih volilnih sistemih, še posebej pri proporcionalnem sistemu glasovanja po kandidatnih listah. Enostavno je, če se glasuje samo po listah kandidatov, bistveno bolj zapleteno pa že pri preferenčnem glasovanju in še bolj zapleteno pri uporabi panaširanja.

Poglavitne funkcije pri ugotavljanju izida glasovanja imajo volilni organi na vseh ravneh postopa - od ugotovitve volje volivcev na posameznem volišču do ugotovitve volilnega izida za vso državo.

Po našem volilnem zakonu poteka ugotavljanje izida glasovanja v štirih fazah. Prva faza je ugotavljanje izida glasovanja na vsakem volišču, druga faza je ugotavljanje izida v volilnem okraju, tretja faza je ugotavljanje volilnega izida v volilni enoti in četrta in zadnja faza pa je ugotavljanje izida glasovanja na ravni države.

7 POLITIČNE STRANKE

Eden najpomembnejših dejavnikov v sodobnem političnem življenju so politične stranke, katerih delovanje bistveno vpliva na dejansko uresničevanje državne ureditve (Grad; Kaučič; Ribičič; Kristan, 1996, str. 297).

7.1 POJEM POLITIČNE STRANKE

Politične stranke so v slovenski zakonodaji opredeljene v Zakonu o političnih strankah, ki stranko opredeljuje kot »združenje državljanek in državljanov, ki uresničujejo svoje politične cilje, sprejete v programu stranke, z demokratičnim oblikovanjem politične volje državljanek in državljanov in s predlaganjem kandidatk oziroma kandidatov na volitvah v državni zbor, za predsednico oz. predsednika republike ter v organe lokalnih skupnosti« (1. člen ZPolS).

Politične stranke delujejo javno, tudi njihovo finančno in materialno poslovanje mora biti javno. Glavni cilj političnih strank je priti na oblast, da bi lahko uresničevale svoj program.

Iz 3. člena Ustave Republike Slovenije je razvidno, da se je ustavodajalec odločil za demokratični javni red v obliki večstrankarske demokracije⁴, s čimer so politične stranke postavljene med ljudstvom in zakonodajalcem kot vezni člen, kot glasnik ljudstva, kar omogoča njegovo samoorganizacijo.

7.2 FUNKCIJE POLITIČNIH STRANK

Politične stranke opravljajo več funkcij, te pa nam pomagajo razumeti njihovo vlogo v državi in družbi oziroma njihovo vlogo posredovanja med družbo in državo. Funkcije političnih strank so:

- oblikovanje politične volje preko oblikovanja političnih mnenj in zahtev,
- politizacija družbe in politična »vzgoja« ljudi,
- delovanje na volilno telo,
- postavljanje kandidatov,
- vloga strank pri delu parlamenta.

⁴ DEMOKRACIJA je državna ureditev, v kateri so vsi državljani pred zakonom enaki in kjer vlada ljudstvo po izvoljenih poslancih.

7.2.1 Funkcija v volilnem sistemu

To je ena najpomembnejših funkcij političnih strank. Stranke sodelujejo pri določanju pravnih okvirov za volitve oziroma pri oblikovanju volilnih sistemov, ki so lahko proporcionalni in večinski ter posegajo v posamezne faze volilnega procesa. Volilni proces je tako pomemben zaradi dejstva, da si na podlagi volilnih rezultatov stranke razdelijo sedeže v parlamentu ter posledično lahko sodelujejo pri sestavi vlade oziroma pridejo do oblasti. Tudi na volitvah neuspešne stranke, ki ne uspejo pridobiti niti enega glasu, imajo status stranke. Pomembna elementa volilnega procesa sta še proces selekcije kandidatov ter financiranje in izvedba volilne kampanje.

Politične stranke so v teoriji kot organizirana politična združenja, ki so si z namenom dalj časa trajajočega delovanja postavile za cilj, da bodo neposredno vplivale na oblikovanje narodne politične volje, pri čemer so pripravljene ta cilj zasledovati preko udeležbe na volitvah.

7.2.2 Slovenske politične stranke in zakonodaja o njih

V Sloveniji neposredno delovanje političnih strank ureja Zakon o političnih strankah (Uradni list RS, št. 62/94) ter Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o političnih strankah (Uradni list RS, št. 103/2007).

Zakon o političnih strankah določa, da stranko lahko ustanovi najmanj 200 polnoletnih državljanek in državljanov Republike Slovenije, ki podpišejo izjavo o ustanovitvi stranke. Stranka postane pravna oseba z dnem vpisa v register in začne delovati v skladu z zakoni in drugimi predpisi. Register strank vodi Ministrstvo za notranje zadeve. Članica oziroma član politične stranke je lahko vsaka polnoletna oseba, ki pravilno izpolni in podpiše pristopno izjavo ter plača članarino.

V skladu z zakonom v Sloveniji ne sme delovati stranka, ki ima sedež v tujini. Stranka ne sme delovati v gospodarskih družbah, v zavodih in drugih organizacijah ter v državnih organih.

7.3 DOLOČITEV KANDIDATOV POLITIČNE STRANKE

Politična stranka lahko določi kandidate na tri načine:

- na podlagi podpore treh poslancev; to pomeni, da podpisi treh poslancev zadoščajo za vložitev katerekoli liste v katerikoli volilni enoti v vsej državi;
- na podlagi odločitve članov politične stranke s hkratno podporo določenega števila volivcev; listo kandidatov določijo člani politične stranke, ki imajo volilno pravico in stalno prebivališče v volilni enoti, hkrati pa mora biti lista podprta s podpisi najmanj 50 volivcev, ki imajo stalno prebivališče v volilni enoti,
- na podlagi podpore samih volivcev; lista kandidatov mora biti podprta s podpisi najmanj 100 volivcev, ki imajo stalno prebivališče v volilni enoti. Tak način kandidiranja je možen samo v posamični volilni enoti.

8 MANDATNA OBDOBJA

8.1 PRVO MANDATNO OBDOBJE

Začelo se je po volitvah leta 1992, ko se je iztekel mandat Skupščini Republike Slovenije. Konstitutivna seja je bila 23. decembra 1992, na kateri so potrdili mandate poslank in poslancev ter izvolili vodstvo (predsednika in dva podpredsednika).

Do izvolitve predsednika je konstitutivno sejo vodil najstarejši poslanec, dr. France Bučar. Prvi predsednik Državnega zbora je postal mag. Herman Rigelnik.

Največ sedežev v parlamentu je prejela Liberalno-demokratska stranka (LDS), in sicer 22. Sledili so Slovenski krščanski demokrati (SKD) s 15 sedeži in Združena lista (ZL) s 14 sedeži. Te stranke so na začetku mandatnega obdobja oblikovale koalicio⁵, skupaj so imele 51 sedežev v parlamentu. Poslanske sedeže so prejele tudi naslednje stranke, ki so sestavljale opozicijo⁶: Slovenska nacionalna stranka (SNS), ki je imela 12 sedežev, Slovenska ljudska stranka (SLS) 10 sedežev, Demokrati – Demokratska stranka (DS) 6 sedežev, Zeleni Slovenije (ZS) 5 sedežev in Socialdemokratska stranka Slovenije (SDSS) 4 sedeže. Opozicijskih poslancev je bilo skupaj 37. Sedeže v parlamentu je dobilo osem političnih strank, poleg njih pa tudi predstavnika narodnih skupnosti (italijanske in madžarske, vsak po en sedež), ki jima poslanski mesti pripadata že po ustavi.

Prvo mandatno obdobje je zaznamovalo več sprememb tako v koaliciji in opoziciji kot tudi v sestavi poslanskih skupin. Ob koncu mandatnega obdobja sta koalicijo sestavljali le dve stranki, in sicer LDS s 23 poslanci in SKD s 16 poslanci; koalicija je tako štela 39 poslancev. Na strani opozicije je nastala nova poslanska skupina Slovenska nacionalna desnica (SND). Poslanci so oblikovali tudi skupino samostojnih poslancev, dva poslanca pa sta ostala samostojna. Značilnosti prvega mandata so številni prestopi med poslanskimi skupinami in tudi oblikovanje nekaterih novih poslanskih skupin. Spremembe so bile tudi v vodstvu parlamenta. Približno sredi mandatnega obdobja je prvi predsednik Državnega zbora odstopil s funkcije in septembra 1994 ga je nadomestil nov predsednik, ki je opravljal funkcijo do konca mandatnega obdobja.

⁵ KOALICIJA pomeni zvezo oz. sporazum med strankami ali državami.

⁶ OPOZICIJA pomeni odpor, nasprotovanje oz. nasprotna stranka.

8.2 DRUGO MANDATNO OBDOBJE

Konstitutivna seja 2. Državnega zbora je bila 28. novembra 1996 po volitvah, ki so bile 3. novembra 1996 in ko se je iztekel mandat predhodnemu Državnemu zboru.

Slovenska ljudska stranka (SLS), Socialno-demokratska stranka (SDS) in Slovenski krščanski demokrati (SKD) so na volitvah prejeli skupaj 45,13 % glasov in s tem 45 poslanskih sedežev. Ostale stranke: Liberalna demokracija Slovenije (LDS), Združena lista socialnih demokratov (ZLSD), Slovenska nacionalna stranka (SNS), Demokratična stranka upokoјencev (DeSUS) so prejele skupaj 43,58 % glasov oziroma 43 poslanskih sedežev. Mandat za sestavo vlade je dobil predsednik LDS, ki je na volitvah dobila relativno večino. Njegov prvi predlog, po katerem naj bi vladajočo koalicijo sestavljale stranke: LDS, ZLSD, DeSUS in SNS, ni dobil zadostne podpore. Do oblikovanja koalicije je prišlo februarja leta 1997. Sklenile so jo stranke LDS, SLS in DeSUS.

Poleg teh so Državni zbor sestavljali še: po en poslanec italijanske in madžarske narodne skupnosti ter en samostojen poslanec. Koalicija v navedeni sestavi je delovala do 8. aprila 2000.

8.3 TRETJE MANDATNO OBDOBJE

3. Državni zbor Republike Slovenije se je začel s konstitutivno sejo, ki je bila 27. oktobra 2000 po državnozbornih volitvah 2000.

Na volitvah 15. oktobra 2000 je največji delež glasov (36 %) ponovno dobila LDS in s tem 34 poslanskih sedežev. Kot stranka z relativno večino je oblikovala koalicijo, v kateri so bile naslednje stranke: LDS s 34 sedeži, ZLSD z 11 sedeži, SLS+SKD z 9 sedeži. Tudi DeSUS s 4 sedeži v parlamentu je podpisal sporazum o sodelovanju z vladajočo koalicijo, tako da je bilo v koaliciji skupaj 58 poslancev. Opozicijo pa so sestavljale: SDS (septembra 2003 se je preimenovala v Slovensko demokratsko stranko) s 14 poslanci, Nova Slovenija (NSi) - z 8 poslanci, Slovenska nacionalna stranka (SNS) s 4 poslanci in Stranka mladih Slovenije (SMS), ki je imela v parlamentu 4 sedeže. Opozicija je štela 30 poslancev.

Tudi tretje mandatno obdobje so zaznamovale spremembe v sestavi; en opozicijski poslanec je leta 2001 izstopil iz poslanske skupine in funkcijo naprej opravljal kot samostojni poslanec. Septembra 2004, ko je poslanska skupina SMS prenehala z delovanjem, sta se mu pridružila še dva člana, vendar niso oblikovali poslanske skupine nepovezanih poslancev, temveč so delovali kot samostojni poslanci. Poslanska skupina SLS+SKD je pod tem imenom delovala do 15. marca 2002, nato pa kot Poslanska skupina SLS. Socialdemokratska stranka Slovenije se je 19. septembra 2003 preimenovala v Slovensko demokratsko stranko. Tudi sestava v koaliciji in opoziciji se je med mandatom nekoliko spremenila. Število koalicijskih poslancev se je ob koncu mandatnega obdobja zmanjšalo za deset. Poslanska skupina SLS (prej SLS+SKD) je aprila 2004 po odstopu njenih ministrov prenehala delovati kot koalicijska poslanska skupina.

8.4 ČETRTO MANDATNO OBDOBJE

Četrto mandatno obdobje Državnega zbora se je začelo s konstitutivno sejo, ki je bila 22. oktobra 2004 po državnozborskih volitvah 3. oktobra 2004.

Na volitvah je zmagala Slovenska demokratska stranka (SDS) z 29 % glasov in 29 poslanskimi sedeži. Zmagovita stranka je oblikovala vladajočo koalicijo skupaj z 9 poslanci Nove Slovenije (NSi), Slovensko ljudsko stranko (SLS), ki je štela 7 poslancev, in Demokratično stranko upokojencev (DeSUS) s 4 poslanci. V vladajoči koaliciji je bilo skupaj 49 poslancev. Na strani opozicije pa so na začetku mandatnega obdobja bile naslednje stranke: Liberalna demokracija Slovenije (LDS), ki je z 22 % glasov zasedla drugo mesto na volitvah in je v parlamentu dobila 23 sedežev, Socialni demokrati (SD, do 2. 4. 2005 ZLSD) z 10 sedeži in Slovenska nacionalna stranka (SNS) s 6 sedeži. Opozicijo je skupaj sestavljalo 39 poslancev.

Približno na polovici mandatnega obdobja (v začetku leta 2007) je prišlo do sprememb v sestavi. Iz poslanske skupine LDS je najprej izstopil en poslanec, kasneje jih je izstopilo še 11. Poslanska skupina LDS je imela tako 11 članov. Poslanci, ki so izstopili iz poslanske skupine LDS, so se različno organizirali. Sedem poslancev je delovalo v poslanski skupini nepovezanih poslancev, kasneje - oktobra 2007 pa so ustanovili novo poslansko skupino ZARES. Štirje poslanci so prestopili v poslansko skupino SD, en poslanec pa je nadaljeval z opravljanjem poslanske funkcije kot nepovezan (samostojen) poslanec. Število poslancev v poslanski skupini SD se je tako povečano za štiri, poslanska skupina je štela 14 članov. Januarja 2008 so iz poslanske skupine SNS izstopili trije poslanci, ki so kasneje - marca 2008 ustanovili novo poslansko skupino Lipa. Poleg tega je prišlo tudi do sprememb v sestavi poslanske skupine NSi, ko je junija 2008 izstopil en poslanec in nadaljeval z opravljanjem poslanske funkcije kot nepovezan poslanec.

9 Peto mandatno obdobje

9.1 Volitve 2008

Parlamentarne volitve devetdesetih članov Državnega zbora so potekale 21. septembra 2008. To so bile pete parlamentarne volitve v samostojni Sloveniji. Predvolilna kampanja se je začela 21. avgusta opolnoči in trajala je do 19. septembra do 24. ure.

Odprtih je bilo 3314 rednih volišč, 54 volišč, na katerih so glasovali volivci zunaj kraja stalnega prebivališča, in 60 volišč za invalide. Glasovanje je potekalo tudi na 34 diplomatsko-konzularnih predstavništvih v tujini, kjer so bila volišča odprta med 9. in 17. uro po lokalnem času. Odprtih je bilo tudi 37 volišč za volitve poslanca madžarske narodne skupnosti ter 54 volišč za poslanca italijanske manjšine.

Glasovanje pa je potekalo tudi po pošti (v Sloveniji) in v tujini, kjer je imelo glasovalno pravico 46.364 izseljencev - državljanov Republike Slovenije, ki imajo stalno prebivališče v tujini.

Po podatkih Državne volilne komisije se je volitev do 11.25 udeležilo 15,16% volivcev in do 16.00 46,38% (Wikipedia, 2008).

Na podlagi rezultatov se je oblikoval 5. državni zbor Republike Slovenije in 9. vlada Republike Slovenije.

Kandidirale so lahko vse stranke, katerih listo so s podpisi podprli trije poslanci ali 100 volivcev na ravni države oziroma 50 na ravni volilne enote.

Parlamentarne stranke:

- Demokratična stranka upokojencev Slovenije (DeSUS),
- Liberalna demokracija Slovenije (LDS),
- Lipa – Moja Slovenija,
- Nova Slovenija (NSi),
- Socialni demokrati (SD),
- Slovenska demokratska stranka (SDS),
- Slovenska ljudska stranka (SLS) in stranka mladih Slovenije (SMS),
- Slovenska nacionalna stranka (SNS),
- Zares – nova politika.

Tabela 1: Izid glasovanja

Kandidatna lista	Število mandatov	Število glasov	Odstotek
SOCIALNI DEMOKRATI	29	320.248	30,45 %
SLOVENSKA DEMOKRATSKA STRANKA - SDS	28	307.735	29,26 %
ZARES - NOVA POLITIKA	9	98.526	9,37 %
DeSUS - DEMOKRATIČNA STRANKA UPOKOJENCEV	7	78.353	7,45 %
SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA - SNS	5	56.832	5,40 %
SLS - SLOVENSKA LJUDSKA STRANKA IN SMS - STRANKA MLADIH SLOVENIJE	5	54.809	5,21 %
LDS LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE	5	54.771	5,21 %
Narodni skupnosti	2		

(Vir: internet - <http://volitve.gov.si/dz2008/>)

Število oddanih glasovnic: 1.070.424

Število neveljavnih glasovnic: 18.597

Število veljavnih glasovnic: 1.051.827

Na zadnjih državnozborskih volitvah je bila po številu prejetih glasov najmočnejša stranka Socialnih demokratov (SD); dobila je 29 mandatov oz. skoraj trikrat več kot na volitvah leta 2004. Na drugo mesto se je le z enim mandatom manj uvrstila Slovenska demokratska stranka (SDS), zmagovalka na volitvah v državni zbor leta 2004. V državni zbor se je uvrstila tudi stranka Zares – nova politika (ta stranka je nastala le slabo leto pred volitvami, oktobra 2007), in sicer je dobila 9 mandatov. Demokratična stranka upokojencev Slovenije (DeSUS) se je glede na zadnje volitve okrepila za tri poslance oz. za 75 %; prejela je 7 mandatov. Po 5 mandatov v državnem zboru so prejele koalicija Slovenska ljudska stranka (SLS) + Stranka mladih Slovenije (SMS), Slovenska nacionalna stranka (SNS) in Liberalna demokracija Slovenije (LDS) (Statistični urad RS).

9.2 VOLILNI PRAG

V proporcionalnem sistemu običajno dobi mesto v parlamentu večje število političnih strank. Zato je ponekod proporcionalni sistem korigiran tako, da ne dopusti dodelitve mandatov tistim listam, ki ne dosežejo določenega pogoja, ki se običajno imenuje prohibitivna⁷ klavzula oziroma prag za vstop v parlament.

Volilni prag je v Sloveniji štiriodstoten, kar pomeni, da mora stranka (oz. kandidat/-i za poslanca) zbrati najmanj štiri odstotke glasov.

Na volitvah leta 1992 in 1996 je bila meja postavljena pri treh parlamentarnih sedežih, kar je pomenilo, da je morala stranka zbrati približno 3,2 odstotka glasov. Z volitvami leta 2000 pa se je volilni prag dvignil na omenjene štiri odstotke.

9.3 POLITIČNA PARTICIPACIJA ŽENSK V DRŽAVNEM ZBORU V LETU 2008

Volitve v Državni zbor Republike Slovenije leta 2008 so z vidika zagotavljanja uravnotežene zastopanosti spolov predstavljale poseben mejnik v razvoju slovenskega političnega okolja. Zakon o dopolnitvi Zakona o volitvah v državni zbor (ZVDZ-B) je v 33. členu predpisal 25-odstotno zastopanost spolov na kandidatnih listah za volitve v Državni zbor Republike Slovenije.

Normativni ukrepi za zagotavljanje uravnotežene zastopanosti spolov na volitvah za DZ RS ne morejo pozitivno vplivati na število in delež poslank državnega zbora, če se nanje v zadostni meri ne odzove tudi politično okolje (politične stranke, volilni sistem, družbeno-politične vrednote ...).

Entelehia – Agencija za strokovno podporo javnim politikam je za Urad Vlade RS pripravila raziskavo »Volitve v Državni zbor Republike Slovenije 2008«. Iz raziskave so razvidni nekateri zanimivejši izsledki:

a) Volilni okraji

- zgolj tretjina vseh kandidatke je bila umeščena v volilne okraje, kjer so njihove politične stranke na preteklih volitvah v državni zbor že imele izvoljene kandidatke in kandidate,
- zgolj dve kandidatki sta bili postavljeni v popolnoma izvoljiv volilni okraj (kandidatki NSi, torej stranke, ki ni prišla v parlament) in deset v dobro izvoljiv okraj; ostale kandidatke so bile postavljene v delno, slabo ali v neizvoljive okraje.

⁷ PROHIBITIVNA KLAUZULA preprečevalna klavzula

b) Kandidatne liste

- vse politične stranke in liste volivk in volivcev so upoštevale minimalno predpisano zastopanost spolov in jo v večini tudi presegle,
- nekatere politične stranke so se že na teh volitvah približale ali celo presegle 40-odstotno zastopanost spolov,
- skupen delež vseh kandidatk na volitvah v DZ RS 2008 je bil 35,25%; med 1163 kandidati se je za poslanske sedeže potegovalo 410 žensk,
- skupen povprečni delež žensk na kandidatnih listah parlamentarnih političnih strank je bil 32,97%,
- neparlamentarne politične stranke in liste skupin volivk in volivcev so v povprečju na kandidatne liste umestile več žensk kot parlamentarne politične stranke.

c) Rezultati volitev

- število neposredno izvoljenih poslank na volitvah v Državni zbor Republike Slovenije se je le minimalno zvišalo. Na volitvah leta 2004 je bilo neposredno izvoljenih 10 poslank (skupaj s predstavnico madžarske narodnosti je bilo 11 poslank), na volitvah 2008 pa 12 poslank,
- večina političnih strank ni povečala števila in deleža izvoljenih poslank; izjema je zgolj SD, katere poslanke v novem mandatu državnega zbora predstavljajo 66,67 odstotka oziroma dve tretjini vseh izvoljenih poslank,
- število in delež poslank sta se koncentrirala v majhnem številu političnih strank, saj kar tri od sedmih političnih strank (SNS, SLS+SMS, DeSUS) v svojih vrstah nimajo poslank. To pomeni, da slabih 43 odstotkov političnih strank v državnem zboru ne zastopa nobena ženska,
- dve politični stranki (SLS+SMS, DeSUS) že v dveh zaporednih mandatih v svojih vrstah nimata poslank,
- zgolj pri eni politični stranki (SD) beležimo primerljiv delež kandidatk (36,36 odstotka) in izvoljenih poslank (27,59 odstotka); gre za politično stranko, ki je za skoraj 200 odstotkov povečala število izvoljenih v državnem zboru,
- politična stranka NSi, na listi katere sta bili leta 2004 v državni zbor izvoljeni dve poslanki, se na volitvah leta 2008 ni uvrstila v državni zbor. V državni zbor se na volitvah leta 2008 prav tako ni uvrstila v mandatu 2004–2008 oblikovana parlamentarna politična stranka Lipa, ki je imela pred volitvami leta 2008 v poslanski skupini eno poslanko. Politični stranki Lipa in NSi sta imeli v prejšnjem mandatu skupaj tri poslanke, kar predstavlja skoraj tretjino vseh poslank državnega zbora v preteklem mandatu,

- 5 poslank SD je bilo izvoljenih v volilnih okrajih, ki so bili za to stranko na vseh preteklih volitvah od leta 1992 popolnoma neizvoljivi, kar pomeni, da politična stranka v tem volilnem okraju še nikoli ni imela izvoljene poslanke ali poslanca,
- vse poslanke, ki so kandidirale na listah preostalih političnih strank, so bile izvoljene v dobro izvoljivih volilnih okrajih.

9.4 POROČILO DRŽAVNE VOLILNE KOMISIJE

Vsako mandatno obdobje Državna volilna komisija izda poročilo o izidu rednih volitev poslancev v državni zbor.

Na podlagi 37. člena Zakona o volitvah v državni zbor (Uradni list RS, št. 109/06 – ZDVZ- UPB in 54/07 - odločba US) je Državna volilna komisija na 65. seji dne 3. oktobra 2008 izdala poročilo o izidu rednih volitev poslancev v državni zbor in ugotovila:

Na volitvah 21. septembra 2008 je imelo pravico voliti 88 poslancev državnega zbora, ki se volijo na podlagi splošne volilne pravice.

Na volitvah poslancev v Državni zbor je imelo pravico glasovati skupaj 1.696.437 volivcev, pri čemer je bilo 1.696.412 volivcev, ki so bili vpisani v volilne imenike, ter 25 volivcev, ki so glasovali s potrdilom pristojnega organa, ker pomotoma niso bili vpisani v volilni imenik.

Na podlagi splošne volilne pravice je glasovalo skupaj 1.070.523 volivcev ali 63,10% od vseh volivcev, ki so imeli pravico voliti. Od števila volivcev, ki so glasovali, je 25 volivcev glasovalo s potrdili, ostali so bili vpisani v volilne imenike.

Za izvolitev 88 poslancev državnega zbora, ki se jih izvoli na podlagi splošne volilne pravice, je bilo oddanih 1.070.424 glasovnic. Ker so bile nekatere prazne oz. volja volivca ni bila jasno izražena, je bilo neveljavnih 18.597 glasovnic (1,74% od oddanih glasovnic). Veljavnih glasovnic je bilo 1.051.827.

Pri delitvi mandatov na podlagi drugega odstavka 90. in tretjega odstavka 92. člena ZVDZ je DVK sklenila, da se upoštevajo liste kandidatov oz. istoimenske liste kandidatov, ker so prejele najmanj 4% glasov od skupnega števila glasov za vse liste v državi:

- SOCIALNI DEMOKRATI,
- SLOVENSKA DEMOKRATSKA STRANKA - SDS,
- ZARES - NOVA POLITIKA,
- SLS - SLOVENSKA LJUDSKA STRANKA IN SMS- STRANKA MLADIH SLOVENIJE,
- DeSUS - DEMOKRATSKA STRANKA UPOKOJENCEV SLOVENIJE,
- LDS LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE,
- SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA – SNS.

V posebne volilne imenike državljanov Republike Slovenije:

- pripadnikov italijanske narodne skupnosti je bilo vpisanih 2739 volivcev. S potrdili pristojnega organa so glasovali 4 volivci, torej je imelo pravico 2743 volivcev,

- pripadnikov madžarske narodne skupnosti je bilo vpisanih 7063 volivcev. S potrdilom pristojnega organa je glasoval 1 volivec, torej je imelo pravico voliti 7064 volivcev.

9.5 PRIMERJAVA IZIDOV VOLITEV V VSEH MANDATNIH OBDOBJIH

Tabela 2: Splošni podatki o volitvah v državni zbor, Slovenija, 1990-2008

	1990 *	1992	1996	2000	2004	2008
Število volilnih upravičencev	1.491.471	1.491.374	1.542.218	1.586.695	1.634.402	1.696.437
Število volišč	1.600	3.855	3.534	3.492	3.825	3.386
Število volilnih enot	14	8	8	8	8	8
Posebni volilni enoti za narodni skupnosti	2	2	2	2	2	2
Število volilnih okrajev	88	88	88	88	88	88
Volilni prag za vstop v državni zbor (%)	2,5	3,3	3,3	4	4	4
Kandidatne liste, ki so prišle v državni zbor	9	8	7	8	7	7
Volilna udeležba (%)	83,5	85,9	73,7	70,4	60,6	63,1
Izvoljeni poslanci	80	90	90	90	90	90
Delež žensk (%)	18,7	13,3	7,8	13,3	12,2	13,3
Trajanje poslanskega mandata (v letih)	4	4	4	4	4	4

(Vir: Statistični urad RS)

Iz zgornje tabele so razvidni podatki o volitvah v posameznem mandatnem obdobju od leta 1990 do leta 2008. Število volilnih upravičencev se vsako leto povišuje. Število volišč je bilo največje v letu 1992 in je doseglo 3.855 in najmanjše v letu 1990, in sicer 1.600. Število volilnih enot je bilo najvišje v letu 1990, od leta 1992 pa je številka zmeraj enaka, in sicer 8 volilnih enot. Volilni prag je bil najmanjši v letu 1990, v letih 1992 in 1996 je bil 3,3-odstoten, od leta 2000 pa vse do volitev v letu 2008 pa je 4-odstoten. Zelo zanimivo je, da volilna udeležba iz leta v leto pada, in sicer najvišja je bila v letu 1992, in sicer 85,9-odstotna in najmanjša v letu 2004, in sicer 60,6-odstotna. V letu 2008 je bila volilna udeležba 63,1-odstotna.

10 ZAKLJUČEK

Vlogo splošnega predstavniškega telesa v slovenski ureditvi opravlja državni zbor. Državni zbor sestavlja 90 poslancev, državljanov Slovenije. Slovenski parlament ni številen, vendar pa število poslancev proporcionalno ustreza dejstvu, da ima Slovenija okoli dva milijona prebivalcev.

Državni zbor kot predstavniško telo opravlja vse funkcije, ki so značilne za sodobni parlament. Razdelimo jih zlasti na zakonodajno (kamor štejemo tudi sprejemanje drugih pravnih in nepravnih splošnih aktov), volilno funkcijo in nadzorno funkcijo.

Poznamo različne vrste volilnih sistemov. V dosedanem razvoju volilnih sistemov sta se razvila in uveljavila v svetu zlasti dva temeljna sistema razdelitve mandatov: večinski in proporcionalni sistem.

Zaradi različne stopnje razvitosti pluralizacije in nasploh politične kulture kot vseh ostalih dispozitivov demokracije je za vsako državo posebej potrebno prilagoditi volilni sistem. Na optimalen volilni sistem vpliva množica dejavnikov, zato je čistih primerov večinskega ali proporcionalnega volilnega sistema sorazmerno malo. V Sloveniji bi bil zaradi izrazite delitve družbe na belo-rdeče (pred dobrim desetletjem še bolj kot danes) večinski sistem neprimeren, saj bi preveč samostojno zavladata ena izmed strani. Na splošno velja, da so za postkomunistične družbe bolj primerni proporcionalni volilni sistemi oziroma sistemi, ki so bliže sorazmernosti. Ker isti volilni sistemi v različnih razmerah dajejo različne rezultate, volilnih sistemov ni mogoče mehanično prenašati iz enega okolja v drugega.

Vendar niso samo politične, družbenoekonomske, kulturne in druge značilnosti držav tiste, na katere se ozira pri izbiri najprimernejšega volilnega sistema, ampak je sistem tudi rezultat političnega tekmovanja med udeleženiimi strankami. Čeprav velja, da je težko napovedati scenarij, kateri stranki bo določen volilni sistem prinesel na volitvah boljši rezultat, si te vedno napravijo izračune predvidenih izidov. Največji vpliv ima volilni sistem vsekakor na manjše stranke, saj imajo v primeru večinskega sistema manjšo možnost za vstop v parlament, vendar je prag vstopa skoraj obvezna sestavina proporcionalnega sistema in ta je lahko za manjše stranke bistvenega pomena. Prav tako stranke poskušajo vplivati na metodo razdelitve mandatov ter strukturo volilnih enot.

Zadnje parlamentarne volitve devetdesetih članov državnega zbora so potekale 21. septembra 2008. To so bile pete parlamentarne volitve v samostojni Sloveniji. Predvolilna kampanja se je začela 21. avgusta opolnoči in trajala je do 19. septembra do 24. ure.

V diplomski nalogi sem opisala volilni sistem, volitve v Državni zbor in rezultate volitev na petih državnozborskih volitvah. Na zadnjih državnozborskih volitvah je bila

po številu prejetih glasov najmočnejša stranka Socialnih demokratov (SD); dobila je 29 mandatov oz. skoraj trikrat več kot na volitvah leta 2004. Na drugo mesto se je le z enim mandatom manj uvrstila Slovenska demokratska stranka (SDS), zmagovalka na volitvah v državni zbor leta 2004. V državni zbor se je uvrstila tudi stranka Zares – nova politika (ta stranka je nastala le slabo leto pred volitvami, oktobra 2007), in sicer je dobila 9 mandatov. Demokratična stranka upokojencev Slovenije (DeSUS) se je glede na zadnje volitve okrepila za tri poslance oz. za 75 %; prejela je 7 mandatov. Po 5 mandatov v državnem zboru so prejele koalicija Slovenska ljudska stranka (SLS) + Stranka mladih Slovenije (SMS), Slovenska nacionalna stranka (SNS) in Liberalna demokracija Slovenije (LDS). (Statistični urad RS).

Volilni prag na volitvah 2008 je bil štiriodstoten, kar pomeni, da je morala stranka zbrati najmanj štiri odstotke glasov.

Volitve v Državni zbor Republike Slovenije leta 2008 so z vidika zagotavljanja uravnotežene zastopanosti spolov predstavljale poseben mejnik v razvoju slovenskega političnega okolja. Zakon o dopolnitvi Zakona o volitvah v državni zbor (ZVDZ-B) je v 33. členu predpisal 25-odstotno zastopanost spolov na kandidatnih listah za volitve v Državni zbor Republike Slovenije. Vsako mandatno obdobje Državna volilna komisija izda poročilo o izidu rednih volitev poslancev v državni zbor. Za izvolitev 88 poslancev državnega zbora, ki se jih izvoli na podlagi splošne volilne pravice, je bilo oddanih 1.070.424 glasovnic. Ker so bile nekatere prazne oz. volja volivca ni bila jasno izražena, je bilo neveljavnih 18.597 glasovnic (1,74% od oddanih glasovnic). Veljavnih glasovnic je bilo 1.051.827.

LITERATURA

1. GRAD, Franc. Novi volilni sistem. Institut za javno upravo pri Pravni fakulteti. Ljubljana, 1992.
2. GRAD, Franc. Volitve in volilni sistem. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2004
3. GRAD, Franc, GOLOBIČ, Marko, SVETE, Pavle. Predpisi o volitvah. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 1992.
4. GRAD, Franc. Predpisi o volitvah v Državni zbor 2008. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2008.
5. GRAD, Franc, KAUČIČ, Igor, RIBIČIČ, Ciril, KRISTAN, Ivan. Državna ureditev Slovenije. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 1996.
6. GRAD, Franc. Parlament in vlada. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2000.
7. KOCJANČIČ, Rudi, RIBIČIČ, Ciril, GRAD, Franc, KAUČIČ, Igor. Ustavno pravo Republike Slovenije. Visoka upravna šola, Ljubljana, 2006.
8. KAUČIČ, Igor, GRAD, Franc. Ustavna ureditev Republike Slovenije - druga, spremenjena in dopolnjena izdaja. Ljubljana, 2000.
9. KAUČIČ, Igor in GRAD, Franc. Ustavna ureditev Slovenije. Založba GV, Ljubljana, 2008.
10. RUPNIK, Janko, CIJAN, Rafael, GRAFENAUER, Božo. Ustavno pravo Republike Slovenije. Pravna fakulteta Maribor, 1994.
11. TOPLAK, Jurij. Volilni sistem in oblikovanje volilnih enot. Nova revija, Ljubljana, 2000.
12. VILFAN, Sergij, BALKOVEC, Bojan, ZAJC, Drago, POGAČNIK, Marko, CERAR, Miro. Državni zbor Republike Slovenije. Državni zbor Republike Slovenije, Ljubljana, 1995

VIRI

PRAVNI VIRI:

1. Ustava Republike Slovenije, Uradni list Republike Slovenije, št. 33/91.
2. Zakon o volitvah v državni zbor (ZVDZ), Uradni list Republike Slovenije, št. 44/92, 13/93, 60/95, 14/96, 36/96, 67/97, 20/98, 22/99, 31/00, 66/00, 70/00, 11/03, 73/03, 78/06, 109/06, 54/07, 49/08.
3. Zakon o političnih strankah (ZPolS), Uradni list Republike Slovenije, št. 62/94, 13/98, 24/99, 70/00, 52/01, 51/02, 94/02, 69/05, 100/07, 103/07.
4. Poslovnik državnega zbora (PoDZ), Uradni list Republike Slovenije, št. 35/02, 60/95, 78/06, 109/06.

INTERNETNI VIRI:

1. Državni zbor
URL= » <http://www.dz-rs.si/index.php?id=67>«
URL= » <http://www.dz-rs.si/index.php?id=57>«
URL= » <http://www.dz-rs.si/?id=150&docid=28&showdoc=1>«
URL= » [http://www.dz-rs.si/index.php?id=151&tx_ttnews\[tt_news\]=481&tx_ttnews\[backPid\]=78&cHash=63cc29821f](http://www.dz-rs.si/index.php?id=151&tx_ttnews[tt_news]=481&tx_ttnews[backPid]=78&cHash=63cc29821f)«
2. Volitve v Državni zbor
URL= » <http://volitve.gov.si/dz2008/>«
3. Uradni list
URL= » <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200235&stevilka=1599>«
URL= » <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200764&stevilka=3464>«
URL= » <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200895&stevilka=4033>«
4. Državna volilna komisija
URL= » <http://www.dvk.gov.si/>«
5. Statistični urad Republike Slovenije
URL= » http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1947«

SEZNAM SLIK IN TABEL

Tabela 1: Izid glasovanja

Tabela 2: Splošni podatki o volitvah v državni zbor, Slovenija, 1990-2008

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA

Podpisana Maruša Beguš, rojena 27.11.1985, v Kranju, študentka Fakultete za upravo, visokošolski program Javna uprava, vpisna številka indeksa 04032680, izjavljam, da sem avtorica diplomskega dela z naslovom Volitve v Državni zbor v letu 2008, ki sem ga napisala pod mentorstvom izrednega prof. dr. Rudija Kocjančiča.

V skladu z Zakonom o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo diplomskega dela na spletnih straneh Fakultete za upravo.

Diplomsko delo je lektorirala Milena Ilič.

Ljubljana, september 2009

Maruša Beguš

